

דוח מחקר
פברואר 2022

יותר רגולציה עצמית – יותר אמון?

ליבי ממן | יובל פלדמן | דוד לוי – פאור

יותר רגולציה עצמית - יותר אמון?

ליבי ממן | יובל פלדמן | דוד לוי-פאור

דוח מחקר

פברואר 2022

More Self-Regulation - More Trust?
Libby Maman | Yuval Feldman | David Levi-Faur

עיצוב הסדרה והעטיפה: סטודיו תמר בר־דיין
ביצוע גרפי: נדב שטכמן פולישוק
דפוס: גרפוס פרינט, ירושלים

מסת"ב: 4-379-519-965-978

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה, 2022
נדפס בישראל, תשפ"ב/2022

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602
טל': 02-5300888
אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books
דוא"ל: orders@idi.org.il
טל': 02-5300800

כל פרסומי המכון ניתנים להורדה חנם, במלואם או בחלקם, מאתר האינטרנט.

המכון הישראלי לדמוקרטיה

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי א-מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפול שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפול חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייעץ למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא זוכה פרס ישראל לשנת תשס"ט על מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

הדברים המובאים במחקר מדיניות זה אינם משקפים בהכרח את עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה.

תוכן העניינים

7	תודות
9	תקציר
13	מבוא
16	רקע תאורטי
24	מתודולוגיה
31	הממצאים
52	מסקנות המחקר
55	נספחים
83	רשימת המקורות

תודות

אנו מודים למשתתפי סמינר המכון הישראלי לדמוקרטיה, משתתפי וובינר TiGRE ומשתתפי הפאנל בכנס IRSPM על ההערות וההצעות. כמו כן, אנחנו מבקשים להודות לנועם מרקוביץ' על הייעוץ הסטטיסטי, לשרון גלעד, אליקים כסלו ואייל פאר על הייעוץ בבניית השאלון ולסטפן גרימליקשויקן מאוניברסיטת אוטרכט על הייעוץ בעיצוב ובכתיבת המחקר. תודה מיוחדת לדנה בלאנדר, קרנית פלוג ולדפנה אבירם-ניצן על המשוב וההערות לדוח.

לפניות בנוגע למחקר ניתן לכתוב לליבי ממן, libby.maman@gmail.com

ת ק צ י ר

מנגנוני השוק למיניהם מבוססים לעיתים קרובות על עסקאות הטומנות בחובן סיכון עבור הצרכן. כך למשל, כאשר אדם מתחסן בחיסון בטכנולוגיה חדשה או קונה מזון מהחי או תוספי תזונה, הוא מסתכן בצריכת מוצרים שעלולים לפגוע בו במקום להיטיב עימו. מה שמאפשר לו לקחת סיכון ולרכוש את המוצרים הללו הוא אמון. לרגולציה תפקיד מרכזי בהבטחת האמון בהקשר של עסקאות צרכניות ובהגברת הנכונות של הצרכן לקחת סיכונים ולרכוש מוצרים. תועלת זו עומדת לצד תועלות נוספות, מוצהרות אולי יותר, של הרגולציה הממשלתית ככלי לתיקון כשלי שוק ולהבטחת תפקוד המגזר העסקי באופן שאיננו פוגע במגוון מטרות חברתיות.

עם זאת, בחלקים גדולים של השיח התאורטי והציבורי רגולציה נתפסת כנטל מיותר על פעילותם של כל השחקנים בשוק וכמכשול בפני התפתחות חידושים עסקיים וטכנולוגיים. מלבד זאת, חלק מהציבור והספרות המחקרית רואים בה מכשיר בידי אינטרסים פרטיים ולא מכשיר לקידום האינטרס הציבורי. התפיסות הללו דומיננטיות, או לפחות משפיעות, כבר למעלה מארבעה עשורים. ואולם בד בבד, ובאופן מתמיה בהתחשב בעמדות הנפוצות הללו, אנו עדים לכך שהרגולציה מוסיפה להתרבות ולהתפשט בארץ ובעולם. לנוכח התרחבות הרגולציה ולצד הביקורת המתמדת עליה, עולה השאלה אילו שיטות או משטרים רגולטוריים

יאפשרו למקסם את האפקטיביות והיעילות הרגולטורית ולמזער את העלויות המכבידות של הרגולציה. הספרות סביב רגולציה עצמית מנסה לעשות בדיוק את זה. היא מציעה להחליף רגולציה מכבידה ברגולציה מכבידה פחות – רגולציה המבוססת במידה רבה יותר על אמון בשחקנים השונים ובמיוחד בשחקני השוק. למרות הכותרת "דה־רגולציה" בפועל מדובר בעיקר במשטרים שונים של רגולציה עצמית שהכללים המחייבים בה את גופי השוק מוסכמים על כל הצדדים. משטרי רגולציה עצמית אלו הם במידה רבה משטרים מתוגברים על ידי מתווכים רגולטוריים אשר עשויים לחזק את האמון בשחקני השוק. רגולציה עצמית מעין זו, המכונה כאן "רגולציה מתוגברת" (enhanced self-regulation), יכולה להתקיים במקום ולצד רשות רגולטורית מדינתית. במילים אחרות, מנגנוני הרגולציה העצמית השונים, כפי שיומשגו ויבחנו כאן, יכולים להתווסף על הרגולציה הממשלתית או להחליף אותה.

במחקר זה בחנו את מידת האמון שהציבור חש כלפי המגזר העסקי בכמה סוגים של משטרי רגולציה. שאלות המחקר המרכזיות שעמן מחקר זה התמודד הן אם ישנם משטרים שמגבירים את אמון הצרכנים ובכך מאפשרים לשוק לתפקד באופן מיטבי יותר; ואם משטרי רגולציה עצמית יכולים להגביר את אמון הציבור בחברות השוק באותה המידה כמו משטרי רגולציה מדינתית. בחנו שאלות אלו באמצעות שני סקרי ניסוי אינטרנטיים, אשר בדקו את הנכונות של הציבור הישראלי לתת אמון בחברת פינטק דמיונית, חברת "מידע עדיף", המציעה שירותי ייעוץ פיננסי. בתמורה לשירותיה, הנבדקים התבקשו להעניק לחברה, באופן היפותטי, גישה לחשבון הבנק שלהם ולנתונים הפיננסיים האישיים שלהם. המניפולציה שעשינו בניסוי בחנה אפוא את ההשפעה של משטרי רגולציה מסוגים שונים, רגולציה מדינתית או רגולציה עצמית מכל מיני סוגים, על הנכונות של הציבור להשתמש בשירותיה של חברה עסקית גם כאשר יש סיכון בהתקשרות זו.

בניסוי הראשון (N=597) בחנו את אמון הציבור תחת משטר רגולטורי מדינתי מסורתי בשיטת ציווי ושליטה (C&C) אל מול משטר רגולציה עצמית המבוססת על הצהרות המפוקח. מצאנו שהציבור העניק אמון גדול יותר כאשר מדובר במשטר של רגולציה מדינתית הכולל פיקוח הדוק יותר (C&C) וכחות אמון כאשר הרגולטור בחר לרופף את מידת הפיקוח ולסמוך על הצהרות. עם זאת, מצאנו כי דווקא במשטר שבו רמת הפיקוח של הרגולטור על המפוקח רופפת,

והרגולטור נסמך על הצהרות המפוקח, האמון בחברת "מידע עדיף" היה גבוה יותר ככל שהמשיבים נתנו אמון רב יותר ברגולטור עצמו. ממצאי המחקר העלו כי קיומה של רגולציה מדינתית אכן מגביר את אמון הציבור בשוק ואת הנכונות לקחת סיכונים.

כדי להעמיק ולבסס את הבנתנו, בניסוי השני (N=598) בחנו את העדפות האמון של הנשאלים כשמדובר ברגולציה עצמית מתוגברת מעוד סוגים: רגולציה עצמית המבוססת על הצהרות המפוקח – שמתבססת על מתווכים רגולטוריים פנימיים וחיצוניים, בינלאומיים ומקומיים, ושכוללת גם אכיפה אזרחית, כלומר שבה סרטיפיקציות ותקנים לא ממשלתיים יכולים להישלל במקרה של הפרת הכללים. מטרתנו העיקרית הייתה לבחון עד כמה הציבור הישראלי מוכן לקבל חלופות רגולטוריות שאינן מדינתיות. גם בניסוי זה מצאנו העדפה ברורה לרגולציה מדינתית. העדפה זו התבטאה ברמות גבוהות של אמון בחברת הפינטק ברגולציית ציווי ושליטה ורמות נמוכות של אמון בחברה במשטרי רגולציה עצמית מכל הסוגים, גם אלו הכוללים מתווכים מסוגים שונים. עם זאת, מצאנו שמתוך סוגי הרגולציה העצמית שבחנו, כאשר מדגישים לפני הנשאלים שיש אפשרות לאכיפה אזרחית, האמון בשוק עולה.

מסקנותינו משני הניסויים הן שהציבור מאמין יותר לחברת הפינטק ומצהיר על נכונות רבה יותר להעניק לה הרשאה לחשבון הבנק שלו כאשר המשטר הרגולטורי הוא משטר מדינתי מסורתי (C&C). עם זאת, מצאנו שכאשר מתקיימת רגולציה ממשלתית אשר נסמכת על הצהרות החברה המפוקחת, האמון הציבורי בחברת הפינטק תלוי במידת האמון שלו ברגולטור המדינתי. ברמות גבוהות של אמון ברגולטור, האמון בחברת הפינטק גבוה אף יותר במשטר הנסמך על הצהרות מאשר במשטר מדינתי מסורתי. לבסוף, מצאנו כי במשטרי רגולציה עצמית האמון כלפי חברת הפינטק הוא הגבוה ביותר (אך עדיין נמוך מהמשטר המדינתי) כאשר משטר הרגולציה כולל את האפשרות להטלת סנקציות על המפוקחים במקרה של הפרת כללים.

אם הממצאים תקפים חיזונית, כלומר מעבר למקרה הנבחן, הם מעלים הסבר תאורטי להתרחבות הרגולציה שאנו עדים לה בעשורים האחרונים: הרגולציה מתרחבת בתגובה לתביעה של הציבור. מכיוון שרגולציה מדינתית מגבירה את הנכונות לשימוש בשירותי הפינטק שבדקנו, היא איננה בהכרח מנוגדת

לאינטרסים של העסקים, המתקשים לעיתים לגייס את אמון הציבור בהם. מזווית זו היא משרתת את השוק והחדשנות באמצעות הגברת האמון. למרות המתקפה על הרגולציה קיים ביקוש ציבורי משמעותי לרגולציה מדינתית, וביקוש זה יוצר בסיס נוח לחדשנות עסקית וטכנולוגית במונחים של אמון גבוה יותר בחברות ובטכנולוגיות חדשות.

נוסף על כך, המחקר מלמד על החשיבות שבהגברת האמון הציבורי ברגולטורים המדינתיים, בעיקר לאור התגברות הנטל הרגולטורי מצד אחד, והציפיות הגדלות לרגולציה מידתית ו"חכמה" מהצד האחר. מחקרנו מדגיש אפוא את החשיבות שבטיפוח האמון הציבורי ברגולטורים. לולא אמון ברגולטור, הקלה רגולטורית משמעה פגיעה באמון הציבור כלפי השחקנים בשוק.

מבוא

בחלקים גדולים של השיח התאורטי והציבורי רגולציה נתפסת כמכשול, כהכבדה וכנטל על השוק בכלל ועל היכולת לקדם ולפתח חידושים עסקיים וטכנולוגיים בפרט. זוהי התפיסה הרווחת בעולם וגם בישראל לפחות מאז שנות השמונים של המאה העשרים. ראש הממשלה לשעבר בנימין נתניהו העלה את נושא נטל הרגולציה לסדר היום והבטיח להילחם בה בגרזנים (זרחיה, 2015). ראש הממשלה נפתלי בנט מציג תפיסה דומה. ואולם הרגולציה בישראל, כמו בכל העולם, מתרחבת (Levi-Faur, 2005). אפילו בתקופת טראמפ הרגולציה לא נעצרה, ונתונים שנאספו על ידי חוקרים מאוניברסיטת ג'ורג' ושינגטון מראים שבתקופת כהונתו מספר החוקים בעלי השפעה כלכלית משמעותית אפילו עלה.¹ ההתרחבות הזאת מעלה את השאלה המסקרנת והיסודית: חרף העוינות אליה וחסרונותיה – מדוע אנו עדים להתרחבות הרגולציה? ההסבר שמחקר זה מציע מפנה את תשומת הלב המחקרית לביקוש הציבורי לרגולציה ולהשפעתה החיובית על האמון כלפי חברות השוק. כפי שנראה, מחקרנו מצא כי רגולציה מדינתית מחזקת את נכונות הציבור להשתמש בשירותים הפיננסיים של חברה חדשה, על אף הסיכונים הכרוכים בכך. רגולציה עצמית מסוגים שונים, אפילו כזאת שמנוטרת על ידי מתווכים רגולטוריים למיניהם, לא נתפסת על ידי הציבור הישראלי כתחליף מתאים לרגולציה המדינתית.

התרחבות הרגולציה הביאה עימה ניסיונות לפיתוח משטרים רגולטוריים מסוגים שונים שמאפשרים למקסם את האפקטיביות והיעילות הרגולטורית ובד בבד למזער את העלויות המכבידות של הרגולציה – העלויות הכלכליות בצד ההגבלות על החופש העסקי והאזרחי. הספרות העוסקת ב"רגולציה חכמה" (smart regulation) וב"טיוב הרגולציה" מנסה לעשות בדיוק את זה (Gunningham et al., 1998; Coglianese and Lazer, 2003). המונח "רגולציה חכמה" וההצעות לטיוב הרגולציה מקיפים מספר גדול של טכניקות, מכניזמים ומשטרים רגולטוריים המנסים לקדם אסטרטגיות ניסיוניות (למשל ארגז חול רגולטורי) ובעלות נמוכה או יעילות גבוהה יותר מאשר רגולציה מסורתית.

¹ "Economically Significant Final Rules Published by Presidential Year," *The GW Regulatory Studies Center*

בכלל זה התפתחו אסטרטגיות של "רגולציה עצמית מתוגברת" המבוססות על רגולציה עצמית שנוספו לה אסטרטגיות ומנגנונים של תיווך (Medzini, 2021a/b; Medzini and Levi-Faur, 2022). אסטרטגיות אלו כוללות טכניקות שונות ומגוונות כמו הצהרות המפוקח, ביקורת פנימית וחיצונית, סרטפיקציה, שקיפות, מנגנוני דיווח או גיוס "מתריעים בשער" (whistleblowers). המכניזמים הללו יכולים לתגבר הן רגולציה מדינתית הן רגולציה עצמית, והן את שתיהן כאחד (Levi-Faur, 2011; Abbott et al., 2017).

במחקר זה אנחנו מבקשים להעמיק את ההבנה של האופן שבו סוגים שונים של משטרי רגולציה קשורים לאמון. בעיקר, אנחנו מתמקדים באמון הציבור בשחקני השוק – חברות עסקיות ותאגידים. התמקדנו בסוג זה של אמון מתוך הבנה שמעבר למטרותיה המוצהרות, לרגולציה תפקיד מרכזי בניסיונות להבטיח את אמון הציבור בשחקני השוק במטרה לאפשר כלכלה הוגנת, יעילה וצומחת. אנו מוצאים שלרגולציה תפקיד משמעותי בהבטחת יעילות השוק ותפקודו על ידי הגברת הנכונות של הצרכן לקחת סיכון. כללי הרגולציה, ובפרט רגולציית הסיכון (risk regulation), מביחים שיצרנים וחברות יפעלו על פי כללים ובפיקוח וניטור של רגולטור, ויהיו כפופים לאכיפה. במובן זה, הרגולציה מאפשרת את אמון הצרכנים ובכך את התפקוד החיוני של הכלכלה.

לנוכח שפע הספרות העוסקת בהתפתחותם של משטרי רגולציה עצמית מסוגים שונים, מטרותנו במחקר זה היא לבחון כיצד סוג המשטר הרגולטורי משפיע על אמון הציבור כלפי חברות השוק. כמו כן, בדקנו אם ישנם משטרים שמגבירים את האמון של צרכנים ובכך מאפשרים לשוק לתפקד באופן מיטבי יותר; ואם משטרי רגולציה עצמית יכולים להגביר את אמון הציבור בחברות השוק באותה המידה כמו רגולציה מדינתית. מדובר בשאלות שלא עלו על סדר היום המחקרי עד כה. אכן, בשנים האחרונות חוקרים החלו לעסוק בשאלת ההיבטים הרגולטוריים והארגוניים המשפיעים על אמון הציבור ברגולטורים עצמם. לדוגמה, אם סוג השקיפות שהרגולטור מאפשר מגביר את האמון בו (Grimmelikhuijsen et al., 2014; de Fine Licht, 2014; al., 2013), או אם מידת ההתייעצות של הרגולטור עם השחקנים הרלוונטיים מגבירה את הנכונות לקבל את החלטותיו (Beyers and Arras, 2020). אך למיטב ידיעתנו, עד כה שום מחקר לא התמקד באמון בשוק כמשתנה תלוי שייתכן שמושפע מסוג המשטר הרגולטורי.

במחקר זה אנו מנסים לענות על השאלות שלעיל. נוסף על כך, אנו מנסים להבין באיזו מידה השפעת המשטר הרגולטורי על האמון בשוק ממותנת על ידי האמון כלפי הרגולטור עצמו. האם האמון ברגולטורים הוא משתנה משמעותי? במחקר בחנו גם את ההשפעה של עוד גורמים – למשל, משתנים דמוגרפיים, דפוס צריכת תקשורת כלכלית, נטייה לראות מוצרי פינטק כמסוכנים, המידה שבה הממשלה נתפסת כמושחתת, הנטייה הכללית לתת אמון באנשים, המגזר שבו עובדים ושביעות הרצון מהחיים. ייחודו של מחקר זה בכך שהוא אינו מסתפק בדיכטומיה שבין רגולציה מדינתית לרגולציה עצמית, אלא מביא בחשבון מודלים שונים ומגוונים של רגולציה עצמית מתוגברת (enhanced self-regulation) (Medzini, 2021). כך למשל כללנו משטרים הכוללים מתווכים רגולטוריים שונים: פנימיים, חיצוניים ובינלאומיים.

המחקר עוסק בענף רגולטורי ספציפי: תחום הפרטיות וההגנה על המידע האישי בענף הפינטק (Fintech), המציע מוצרים טכנולוגיים פיננסיים. כמו כן התמקדנו ברגולציה צרכנית על הענף. שיקולים אחדים הנחו אותנו בבחירת ענף זה. בזמן ביצוע המחקר, הרפורמה לבנקאות פתוחה עדיין לא יצאה לפועל, והנוכחות בישראל של מוצרים פיננסיים טכנולוגיים הייתה מצומצמת. לכן, יכולנו להניח כי המשיבים אינם מגיעים למחקר עם הנחות והעדפות קודמות על הרגולציה ועל חברות פינטק דומות. שנית, רצינו להתמקד בענף שבו המעורבות של האזרח בשוק מבוססת על אמון ומתבטאת בלקיחת סיכון. בכך הסתמכנו על ההמשגה של לומן ותאורטיקנים רבים אחרים, שרואים אמון כמתקיים רק במצבים שבהם יש לקיחת סיכון (Luhmann, 2000). לפיכך בחרנו להציג למשתתפים במחקר מוצר חדש: אפליקציה מתחום הבנקאות הפתוחה, המוצע על ידי חברה לא מוכרת, דבר המונע את ההתבססות על מוניטין של חברה קיימת או היכרות קודמת עם המוצר. לצד זאת, הבהרנו למשתתפים כי השימוש במוצר זה מותנה בהענקת הרשאה לחשבון הבנק, בדומה למוצרי פינטק אחרים ולפיכך טומן בחובו סיכונים לשימוש ברעה במידע האישי. המתודולוגיה שבחרנו בה היא שילוב של שני סקרי ניסוי שבהם תפעלנו משטרי רגולציה מסוגים שונים. הניסויים התקיימו בשנת 2020, במרחק של כמה חודשים זה מזה. הניסויים התקיימו במתכונת של ניסוי־סקר אינטרנטי על שני מדגמים מייצגים של החברה הישראלית באמצעות חברת lpanel.

רקע תאורטי

ההנחה המקובלת בספרות היא שלאמון יש חשיבות מבחינה חברתית, והוא מקדם התנהגות של שיתוף פעולה ותורם לרווחה הכללית של החברה. אמון הציבור בשוק חשוב במיוחד, מכיוון שהוא תנאי ליחסי גומלין צרכניים וכלכליים ומנוע לצמיחה כלכלית (Putnam, 1993; Fukuyama, 1995; Sztompka, 1999; Luhmann, 2000). כותבים אחדים טענו כי התפקיד של המדינה, ובפרט של הרגולטורים, הוא מרכזי ביצירת אמון כלפי ארגוני השוק (Six and Downer, 2010; Verhoest, 2017). חוקרים אלו ואחרים ראו ברגולטורים "ספקי גוף שלישי" של אמון (third-party providers) וגרסו שכאשר הציבור מאמין ברגולטור, הוא מאמין בשחקנים המפוקחים על ידו. כך לדוגמה, נוטבוט טען כי בהיעדר מוניטין ידוע (לדוגמה כאשר חברה חדשה נכנסת לשוק), האמון יתבסס על קיומם של חוזים משפטיים ושל מתווך המבטיח שחברה זו תחת שליטה ופיקוח (Nooteboom, 2011). גם מולרינג (Möllering, 2006) גרס כי לחוזים ולרגולטורים מוסדיים השפעה רבה על יכולתו של ציבור הצרכנים להעניק אמון לגופי שוק, בעיקר במצבים הכרוכים בסיכון.

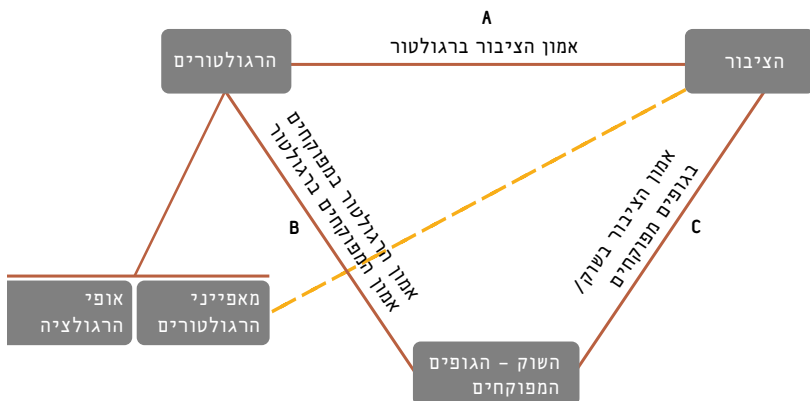
לאמון הציבור ברגולטור יש חשיבות לא רק כשמדובר באמון בשוק, אלא גם מסיבות אחרות. כך לדוגמה הוכח כי אמון הציבור ברגולטורים עצמם מביא לציות רב יותר של הציבור ושל המפוקחים בכללים הרגולטוריים (Braithwaite and Makkai, 1994; Murphy, 2004; Gunningham and Sinclair, 2009) ולתפוקות רגולטוריות טובות יותר (Pautz and Wamsley, 2012). בהתאמה, חוקרים רבים עסקו בגורמים המשפיעים על האמון של הציבור ברגולטור. על פי סטומפקה, האמון של הציבור ברגולטור תלוי במאפייני הרגולטור (Sztompka, 1998). לטענתו, הציבור יאמין בשוק אם הרגולטור יחיל כללים ברורים, יפעל באופן שקוף, יהיה עצמו כפוף לביקורת ולפיקוח, אך גם יגן על האוטונומיה של הפרט ועל זכויות שונות ולא יאכוף את הרגולציה באופן נוקשה מדי. מנגד, נטען כי אמון הציבור ברגולטור גבוה יותר כאשר הוא אינו סומך על השוק, וכאשר ברור שיחסיו עם הגופים שהוא אמור לפקח עליהם אינם קרובים מדי (van Montfort, 2010; in Six and Verhoest, 2017). מעבר למאפיינים אלו, נאסלונד והאלסטרם גרסו כי הרגולטור יכול, וצריך, לפעול באופן אקטיבי ליצירת אמון

בו (Näslund and Hallström, 2017). כמו כן, בשנים האחרונות החלו לבדוק אם סוג השקיפות שהרגולטור מאפשר מגביר את האמון בו (Grimmelikhuijsen et al., 2013; de Fine Licht, 2014; Grimmelikhuijsen and Meijer, 2014), או אם סגנון ההתייעצות של הרגולטור עם בעלי העניין מגביר את הנכונות לקבל את החלטותיו (Beyers and Arras, 2020). מחקרים אלו מעלים עדויות ראשונות לכך כי בתנאים מסוימים שקיפות והליכי התייעצות אכן מגבירים האמון וההסכמה עם הרגולטור.

גם הספרות העוסקת באמון פוליטי ובאמון במוסדות מדינתיים יכולה לתרום להבנת האמון ברשויות רגולטוריות. כך לדוגמה, ברדפורד ושותפיו למחקר סבורים כי לאמון פוליטי יש חשיבות, מכיוון שהוא משמש תנאי לשיתוף פעולה של הציבור עם מוסדות מדינתיים (Bradford, Jackson, and Hough, 2018). בנייתוח הגורמים המובילים לאמון גבוה של הציבור כלפי המשטרה ובתי המשפט, מחקרים הראה כי חוויות אישיות של הנשאל עם מערכות אלו בעבר, וכן אמונה שמערכות אלו מייצגות את הנשאל ואת הקבוצה החברתית שאליה הוא משתייך או עימה הוא מזדהה, הגבירו את מידת האמון בהן. אך ישנם גורמים אחרים שנטען כי הם משפיעים על אמון, כגון גורמים דמוגרפיים (ראו למשל Dinesen et al., 2009), גורמים אישיותיים או פסיכולוגיים (ראו למשל Sonderskov, 2018 and Verhoest and Six, 2017). חוקרים אחרת של חוקרים התמקדה באמון שבין הרגולטורים למפוקחים ובאמון של המפוקחים ברגולטורים (להרחבה ראו Verhoest and Six, 2017). חוקרים אלו מצאו כי יחסי אמון בין מפוקחים ומפוקחים מגבירים את הציות של המפוקחים (Braithwaite and Makkai, 1994).

סקירת המחקר הקיים העוסק ברגולציה ובאמון מעלה כי הוא התמקד בכל פעם בקשרים זוגיים שבמשולש הרגולטורי: האמון של הציבור ברגולטור (A), האמון של הציבור בשוק (C), והאמון של המפוקחים ברגולטורים ושל הרגולטורים במפוקחים (B) (ראו תרשים 1).

חרשים 1
יחסי האמון במשטרים רגולטוריים

עם זאת, עד כה המחקר לא התמקד ביחסי האמון שבין הציבור לגופים המפוקחים בהינתן משטרי רגולציה שונים. כאמור, מחקר זה מתמקד בבחינה של אמון הציבור בחברות השוק בהינתן משטרי רגולציה שונים. הבחינה מתבססת על הגדרה מקובלת בספרות הרואה באמון התנהגות שמשקפת את הנכונות של האדם לקחת סיכון, המבוססת על מצבור הערכות חיוביות כלפי הכוונות או ההתנהגות של האחר (Rousseau et al., 1998). בהתמקדותנו באמון הציבור בשוק במשטרי רגולציה שונים, מחקר זה פורץ את גבולות המחקר הקיים ואת מודל המשולש הרגולטורי ובוחן אמון באופן הוליסטי הרבה יותר, כלומר לא מתמקד רק בקשר בין שני שחקנים.

עיצוב משטרי רגולציה עצמית מתוגברת

משטרי רגולציה מעוצבים בדרכים שונות חזכים לאמון שונה בהתאם לציפיות הציבור מהאפקטיביות ומהלגיטימיות של מבני משטר לסוגיהם. ההבחנה המקובלת בספרות היא בין **משטרי "ציווי ושליטה"** (Command & Control),

המבוססים על כללי מדינה, ניטור מדינתי ואכיפה מדינתית, לבין **משטרי רגולציה עצמית**, המתירים דרגות שונות של חופש לשחקנים הרגולטוריים (Black, 2002). משטרי רגולציה עצמית יכולים להחליף, או להוסיף, דרישות לרגולציה המדינתית. ניתן להציג כדוגמה את השימוש בהצהרות של המפוקח או של שחקנים אחרים ברשת הרגולטורית, היכולות להחליף רגולציה מדינתית (או חלקים ממנה) או להתווסף אליה (Pe'er and Feldman, 2021).

אך מלבד שני משטרים אלו אנו מציעים לזהות עוד משטרים כגון "נקודת האפס" של הרגולציה, שיכולה להיקרא **היעדר רגולציה**, או ביטול רגולציה במקרה שהייתה (**דה-רגולציה**). כמו כן, מתוך בחינה של המציאות הרגולטורית, אנחנו מבחינים בהתפתחות של טכניקות רגולטוריות מורכבות המבוססות על תיווך רגולטורי. במונח "תיווך רגולטורי" אנחנו מתייחסים להסדרים שונים שמאפשרים בקרה וניטור באמצעות צד שלישי המפקח על הצד המפוקח. המתווך הרגולטורי משמש בתפקידי ניטור ולעיתים אפילו באכיפה ובקביעת כללים. התצפית וההמשגה של התהליך הרגולטורי כאינטראקציה משולשת של מפקח-מתווך-מפוקח מאפשרות להבחין בין מערכות רגולציה עצמית מתוגברות. בהמשך לספרות בנושא, אנחנו מבחינים בין **רגולציה עצמית מבוססת על מתווך פנימי**, למשל באמצעות תפקידים מוגדרים בחוק ליועץ משפטי בתוך ארגון, לבין **מערכת רגולציה עצמית המבוססת על תיווך חיצוני**, למשל באמצעות רואה חשבון עצמאי וחיצוני לחברה. נוסף על כך, אנחנו מבחינים ב**רגולציה עצמית מבוססת על תיווך בינלאומי** בצורה של סרטיפקציה (אישור עמידה בכללים, אישור מנגנוני בקרה, ציות ודיווח פנימיים) על ידי צד שלישי גלובלי.

אף שמדובר בשאלה מחקרית חשובה, עד כה הספרות לא עסקה בשאלה כיצד משטרים מסוגים שונים משפיעים על אמון הציבור בפועל כלפי חברות השוק. למטרה זו אנחנו מציעים לראשונה הבחנה בין 9 משטרי רגולציה (לוח 1). נציין כי אין זו רשימה בלעדית וממצה של המשטרים הקיימים, אך יש בידי טיפולוגיה זו כדי להציע הבחנה ברורה בין משטרי רגולציה מדינתית, עצמית ועצמית מתוגברת ובין המאפיינים השונים שלהם. רשימה זו שימשה אותנו בעיצוב מערך המחקר.

לוח 1
הבחנה בין משטרי רגולציה מסוגים שונים

שם המשטר	
היעדר רגולציה	1 אין רגולציה
רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (Command & Control)	2 רגולציה מדינתית
רגולציה מדינתית מבוססת הצהרות של המפוקח	3
רגולציה עצמית מבוססת הצהרות המפוקח	4 רגולציה עצמית מחוגברת
רגולציה עצמית מבוססת תיווך רגולטורי פנימי והצהרות	5
רגולציה עצמית מבוססת תיווך רגולטורי חיצוני והצהרות	6
רגולציה עצמית מבוססת תיווך באמצעות סרטיקפקציה בינלאומית	7
משטר רגולציה עצמית הכולל ריבוי כלים: הצהרות, תיווך פנימי, תיווך חיצוני, תיווך באמצעות סרטיפיקציה בינלאומית	8
משטר רגולציה עצמית הכוללת ריבוי כלים ואכיפה אזרחית	9

מאפיינים אפשריים לסוג משטר זה

במשטר זה נבחין בענף, או בהת-ענף, שוקי אשר אין עליו פיקוח מכל סוג שהוא.

במשטר זה המדינה מפקחת, לרוב באמצעות רשות רגולטורית, על ענף או תת-ענף. הרשות הרגולטורית קובעת מה מותר ומה אסור ומעגנת זאת בחקיקה מפורטת. הרשות הרגולטורית מנטרת את הגופים המפוקחים ומטילה סנקציות על הפרות של הכללים.

במשטר כזה המדינה מפקחת באמצעות רשות רגולטורית, אך מרכיב הניטור והפיקוח איננו מתבצע באופן הדוק כמו ב"ציווי ושליטה", אלא הרשות נסמכת על הצהרות הגופים המפוקחים שהם עומדים בתנאייה ובדרישותיה.

במשטר זה אין רשות רגולטורית מדינתית המפקחת על הענף. המפוקח מצהיר כי הוא עומד בכללים הרלוונטיים, אשר נקבעו על ידו או על ידי גוף לא מדינתי אחר.

במשטר זה אין רשות רגולטורית מדינתית המפקחת על הענף. המפוקח מצהיר כי הוא עומד בכללים הרלוונטיים, אשר נקבעו על ידו או על ידי גוף לא מדינתי אחר. נוסף על כך, קיים מתווך פנימי, לדוגמה עורך דין, אשר ממונה על הפיקוח והעמידה בכללים.

במשטר זה אין רשות רגולטורית מדינתית המפקחת על הענף. המפוקח מצהיר כי הוא עומד בכללים הרלוונטיים, אשר נקבעו על ידו או על ידי גוף לא מדינתי אחר. נוסף על כך, המפוקח יקבל תעודה או תקן מארגון חברה אזרחית על עמידתו בכללים.

במשטר זה אין רשות רגולטורית מדינתית המפקחת על הענף. המפוקח מצהיר כי הוא עומד בכללים הרלוונטיים, אשר נקבעו על ידו או על ידי גוף לא מדינתי אחר. נוסף על כך, המפוקח יקבל תקן סרטיפיקציה מארגון בינלאומי.

במשטר זה אין רשות רגולטורית מדינתית המפקחת על הענף. המפוקח מצהיר כי הוא עומד בכללים הרלוונטיים, אשר נקבעו על ידו או על ידי גוף לא מדינתי אחר. נוסף על כך, מתקיימים שלושה כלים נוספים: מתווך פנימי, מתוך חיצוני וסרטיפיקציה בינלאומית.

במשטר זה אין רשות רגולטורית מדינתית המפקחת על הענף. המפוקח מצהיר כי הוא עומד בכללים הרלוונטיים, אשר נקבעו על ידו או על ידי גוף לא מדינתי אחר. בנוסף, מתקיימים שלושה כלים נוספים: מתווך פנימי, מתוך חיצוני וסרטיפיקציה בינלאומית. במשטר זה ישנה אפשרות לאכיפה אזרחית במקרה של הפרת הכללים: שלילת רישיון, תו תקן או תעודה

השערות המחקר

על מנת לבחון את השאלה של מידת ההשפעה של המשטרים השונים, ובהתבסס על הספרות המועטה בתחום, אנחנו מציעים השערות אחדות.

ראשית, אנחנו משערים כי אמון הציבור בחברות השוק והנכונות שלו לקחת סיכונים יהיו גבוהים יותר כאשר הוא ידע כי החברות הללו מפוקחות. ההנחה העומדת מאחורי השערה זו היא שהסיכון הכרוך בהתקשרות עם גופי שוק יכול להרתיע את הציבור, ושהידיעה שגופים אלו כפופים להגבלות תגביר את הביטחון להתקשר עימם (Möllering, 2006; Nootboom, 2011). זוהי הנחת ה"third-party trust enabler", אשר לפיה הרגולציה מאפשרת לציבור לחוש ביטחון להיכנס לאינטראקציות שוקיות מסוכנות (Six and Verhoest, 2017).

שנית, ובהתאם לרציונל לעיל, אנחנו מניחים שככל שהרגולציה המתוארת תכלול יותר כלי אכיפה ופיקוח, כך האמון בחברות השוק יגדל. לביסוס השערה זו אנחנו נסמכים גם על מחקרם של גרימליקשוויקן ושותפיו (Grimmelikhuijsen et al., 2021), אשר מצאו כי אנשים נותנים אמון גבוה יותר ברגולטורים שמטילים סנקציות על המפוקחים. ממצא זה מצביע על העדפת הציבור לרגולציה מסוג ציווי ושליטה. בהתאמה לרציונל זה, המניח כי הציבור יחוש יותר אמון כאשר יש יותר יכולת פיקוח ואכיפה, נשער כי האמון של הציבור בחברות השוק יגבר כאשר תתקיים רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה לעומת רגולציה מדינתית המבוססת על הצהרות (השערה 2), רגולציה מדינתית לעומת רגולציה עצמית מכל סוג שהוא (השערה 3), רגולציה הכוללת אכיפה (השערה 3), או ריבוי כלים (השערה 4).

השערה 1: אנשים יחושו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר ידעו שחלה עליהן רגולציה.

השערה 2: אנשים יחושו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר הרגולציה היא מסוג ציווי ושליטה לעומת רגולציה שנסמכת על הצהרות.

השערה 3: אנשים יחושו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר הרגולציה היא מדינתית לעומת רגולציה עצמית.

השערה 4: כאשר מדובר ברגולציה עצמית, אנשים יחושו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר הם יודעים שישנה אפשרות לסנקציה על המפוקח.

השערה 5: כאשר מדובר ברגולציה עצמית, אנשים יחושו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר הרגולציה כוללת כמה כלים.

לבסוף, כאשר מדובר במשטר של רגולציה מדינתית, אנחנו מעוניינים לבחון את התפקיד שיש לאמון ברגולטור עצמו. נשער כי האמון של הציבור בחברות השוק יהיה מותנה באמון שיש לו ברגולטור. השערה זו תואמת לרציונל התאורטי של ההשערות הקודמות, שלפיו הציבור יחוש ביטחון רב יותר לתת אמון בחברות שוק אם הוא יחוש מוגן על ידי רגולטור. לפי השערה זו, רגולטור שאין כלפיו אמון יספק את ההגנה הזאת במידה פחותה יותר מאשר רגולטור שיש כלפיו אמון גבוה.

השערה 6: כאשר מדובר ברגולציה מדינתית, האמון כלפי חברות השוק יהיה גבוה יותר כאשר מתקיים אמון גבוה כלפי הרגולטור.

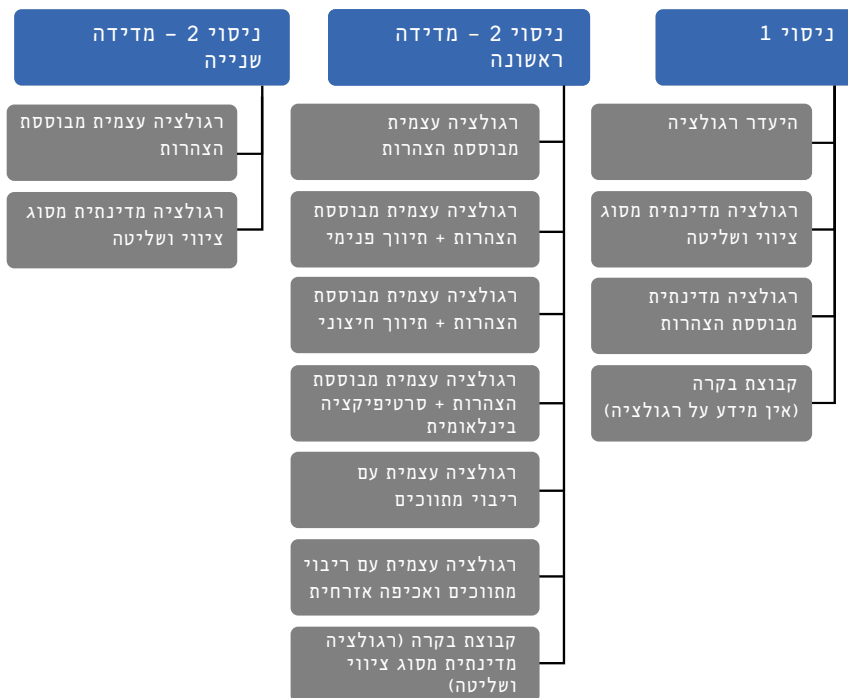
מתודולוגיה

המתודולוגיות הנפוצות ביותר במחקרי אמן הן ניסויי מעבדה אושאלונים (Lyon, Möllering and Saunders, 2012). לצד אלו אפשר למדוד אמן באמצעות סקרי ניסוי (quasi-experimental design). מחקר כזה מציג לנשאלים תרחיש (וינייט) או מקרה בוחן כלשהו, המתפעל משתנים בלתי תלויים בהתאם להשערות המחקר. במחקר זה אנו מעוניינים לבחון את השאלה אם המשטר הרגולטורי משפיע על אמן הציבור כלפי גורמי שוק. אילו היינו בוחרים במתודולוגיית סקר רגילה, והיינו מציגים למשתתפים רשויות רגולטוריות אמיתיות ומתארים את משטר הרגולציה שלהן, היינו מתקשים לחלץ ממצאי המחקר את ההשפעה של המשטר הרגולטורי ולהפריד אותם ממשתנים אחרים המאפיינים רשויות רגולציה, כגון המוניטין הקיים של הרשויות הללו והמוניטין של חברות השוק. לכן בחרנו במחקר זה בשיטת ניסוי הסקר, שבה אנו מציגים הן רשות רגולטורית דמיונית והן חברת שוק דמיונית. כך מתאפשר לנו להבין את האופן שבו המשטר הרגולטורי, המשתנה המתופעל, משפיע על האמן בשוק ללא השפעה של גורמים אחרים. עם זאת, סביר לשער שהמענה של הנשאלים מושפע מההערכה שלהם בכל הנוגע לרגולטורים הפועלים בישראל.

תרשים 2 מציג את שני מערכי המחקר ומפרט כיצד תפעלנו בהם את המשתנה הבלתי תלוי – המשטר הרגולטורי. ניתן לראות כי בניסוי הראשון הנשאלים חולקו באופן אקראי ל-4 קבוצות, ואילו בניסוי השני הם חולקו ל-7 קבוצות. בשני הניסויים בחנו את ההבדלים בין הנבדקים. אך בניסוי השני בדקנו נוסף על כך גם הבדלים תוך־נבדקיים. לצורך כך, לאחר המדידה הראשונה של האמן בשוק ביצענו היפוך תנאים. הקבוצות של משטר הרגולציה העצמית קיבלו מידע על כך שכעת יש רגולציה מדינתית; ולעומתן הקבוצה של הרגולציה המדינתית קיבלה מידע על כך שכעת המשטר הרגולטורי הוא מסוג רגולציה עצמית (תיאור מערכי השאלונים והתרחישים מופיע בנספחים).

תרשים 2

הפעול המשתנים הבלתי תלויים בשני מערכי הניסוי במחקר

השדה האמפירי בנקאות פתוחה

המחקר נסוב סביב ענף רגולטורי ספציפי: תחום הפרטיות וההגנה על המידע האישי בענף הפינטק – מוצרים טכנולוגיים פנינסים. כאמור, שיקולים אחדים הנחו אותנו בבחירת הענף: ראשית, מדובר בענף שבו הרגולטור איננו מוכר מדי בקרב הציבור, ולכן יכולנו להניח שתנאי הניסוי (התפעולים השונים של מאפייני הרגולטורים) יהיו בעלי השפעה מספיקה על הנשאלים. כיום הרגולטור בישראל שממונה על הפרטיות הוא הרשות להגנת הפרטיות. זוהי רשות לא עצמאית הכפופה למשרד המשפטים. רשות זו אמונה על הגנה על הפרטיות והגנה על המידע האישי בישראל על ידי הסדרה, פיקוח ואכיפה. לעומת ענפים רגולטוריים

אחרים כגון פיקוח על הבנקים, הגבלים עסקיים וניירות ערך, הרשות להגנה על הפרטיות איננה בולטת תקשורתית, כך שאנו מעריכים ששיעור המכירים אותה קטן יותר. הפיקוח על הבנקים הוא רגולטור מוכר יותר בקרב הציבור הישראלי, ולכן כדי להבטיח עוד יותר את המרחק בין הרגולטור שתיארנו בניסוי לבינו (ולנטרל עמדות קודמות כלפי הרגולציה בענף זה) תיארו את הרגולטור באופן מעט אחר והענקנו לו שם שונה – "הרגולטור על הגנת המידע במוצרי פינטק".

שנית, מדובר בענף שבו מעורבות האזרח בשוק מבוססת על אמון ומתבטאת בלקיחת סיכון. בכך התבססנו על ההמשגה של לומן ותאורטיקנים רבים אחרים, שרואים אמון כמתקיים רק במצבים שבהם יש לקיחת סיכון (Luhmann, 2000). לפיכך בחרנו לנסח את התיאור שהצגנו לנבדקים כך שיתאר מוצר חדש – אפליקציה מתחום הבנקאות הפתוחה – שהובהר כי השימוש בו דורש הענקת הרשאה לחשבון הבנק. כמו כן, בחרנו להציג אפליקציה מביתנה של חברה חדשה ולא מוכרת, כך שמוניטין מוכר לא יכול להיות הגורם המסביר ללקיחת הסיכון או לאמון הגבוה. את החברה כינינו "מידע עדיף". הטקסט הבסיסי שאליו נחשפו כל הנשאלים בשני הניסויים הוא כדלקמן:

"לאחרונה החלו לפעול בישראל חברות טכנולוגיה פיננסית חדשות המציעות שירותים שונים לצרכן בתחום ההלוואות והמשכנתאות. חברה עסקית חדשה בשם 'מידע עדיף' מציעה שירות של שיפור תנאי האשראי והוזלת עלויות של עמלות והלוואות. על מנת לקבל את השירות את/ה נדרש/ת על ידי החברה להעניק לה הרשאה לשימוש בנתוניך האישיים מחשבון הבנק שלך".

המדגם

שני סקרי הניסוי התקיימו בקרב שני מדגמים מייצגים של האוכלוסייה הישראלית. המדגם הסופי בסקר הראשון כלל 597 משיבים²; המדגם הסופי

2 הסקר הראשון הופץ ל-10,706 משתתפי פאנל. מתוכם, 2,206 משיבים הסכימו להשתתף בניסוי (1,580 יהודים ו-626 ערבים), כך ששיעור ההיענות עומד על 20.5%. על מנת להבטיח את ייצוגיות המדגם, החלנו מכסות למגדר, זהות, גיל, השכלה והכנסה. לאחר החלת המכסות, 653 משיבים סיימו את הסקר. מתוכם הוצאנו 4 תצפיות שאותרו כמשיבים זהים (כניסה חוזרת מאותה כתובת IP), ועוד 52 שנכשלו בבדיקת הערנות.

בסקר השני כלל 598 משיבים.³ שניהם התבצעו בפער של כמה חודשים: הסקר הראשון במרץ 2020, והשני באוגוסט 2020. השאלונים הוכנו באמצעות תוכנת Qualtrics, והסקרים הופצו למדגמים באמצעות חברת lpanel. לוח 2 מתאר את ההתפלגות הדמוגרפית של שני הסקרים ומשווה אותם להתפלגות באוכלוסייה הכללית (על פי נתוני הלמ"ס לשנת 2018).⁴

לוח 2
התפלגות דמוגרפית של מדגמי הניסויים (%)

ניסוי 1	ניסוי 2	אוכלוסייה (2018)
50.5	50.6	51.3
29.8	30.4	21.9
21.7	24.7	20.5
18.4	18.7	18.5
29.8	26	39.1
17.8	14.3	11.4
21.6	20.5	21.8
60.3	65.1	66.8
50.4	50	50
49.6	49.9	50
77.3	83.3	82.1
18.4	16.6	17.9

3 הסקר השני הופץ ל-5,783 משתתפי פאנל. מחוכם, 2,119 משיבים הסכימו להשתתף בניסוי (1,532 יהודים ו-587 ערבים) כך ששיעור ההיענות עומד על 36.6%. מחוכם, הוצאנו 8 חצפיות שאותרו כמשיבים זהים (כניסה חוזרת מאותה כחובת IP), ועוד 313 שנכשלו בשתי בדיקות הערנות שכללנו.

4 נספח א מציג בפירוט רב יותר את ההתפלגות הדמוגרפית בשתי קבוצות הניסוי. בנספח ניתן לראות שקבוצות הניסוי והבקרה מאוזנות מבחינה דמוגרפית, הוכחה לכך שהרנדומיזציה הצליחה. עם זאת, נציין חוסר איזון מסוים במשתנה המגדר, מקום העבודה ושביעות הרצון. אי לכך, ברגרסיות שבוצעו הוכנסו משתנים אלו למשוואת הרגרסיה כמשתנים מפקחים.

המשתנה התלוי: אמון

אמון הוא מושג שהומשג ונחקר על ידי חוקרים רבים. ההגדרה הנפוצה, שהיא גם המרחיבה ביותר, רואה באמון "נכונות להיות פגיע לפעולות של האחר" (Mayer et al., 1995), או "מצב פסיכולוגי הכולל את הנכונות לפגיעות והמבוסס על ציפיות חיוביות כלפי ההתנהגות והפעולות של האחר" (Rousseau et al., 1998). המושג אמון הוא מושג "לטנטי", כלומר קשה למדידה, ולכן לרוב חוקרים מודדים משתנים הקרובים אליו באופן ישיר או באופן עקיף (Bauer and Freitag, 2018).

מדידה ישירה של אמון מתבססת בדרך כלל על דיווח עצמי של הנשאלים. מדידה כזאת כוללת שאלות על מידת האמון שלהם כלפי מוסד מסוים (כגון באיזו מידה אתה חש אמון כלפי מוסד x), או שאלות המנסות לאמוד את הערכת הנשאלים לגבי מידת האמינות (trustworthiness) של מוסד מסוים. מדידת האמינות היא המדידה המקובלת והנפוצה ביותר (Dirks and Ferrin, 2002; McEvily and Tortoriello, 2011). כמו כן, ישנה הסכמה רחבה שהערכת אמינות כוללת שלושה מרכיבים: כשירות, יושרה וכוונה טובה (ability, integrity and benevolence) (Mayer et al., 1995). שאלות הבוחנת הערכות אמון יהיו לדוגמה: באיזו מידה אתה מעריך שמוסד x הוא מקצועי/שקוף/פועל באופן שוויוני?

בניגוד למדידה הישירה **המדידה העקיפה** אינה מבקשת מהנשאל לדווח על מידת האמון או הערכת האמינות כלפי המוסד הנחקר, אלא שואפת להסיק את מידת האמון שאדם רוכש באמצעות צפייה בהתנהגותו בתנאי מעבדה. אחת הדרכים המוכרות לעשות זאת היא באמצעות "משחקי אמון" (trust games) (ראו למשל Van Swol, 2003 או Cho et al., 2015). דרך נוספת למדידה עקיפה שיכולה להתקיים באמצעות שאלון היא לשאול שאלות הבוחנות את נכונותו של האדם לקחת סיכון או לבקש ממנו להעריך הסתברויות לאירועים שונים (Bauer and Freitag, 2018).

במחקר זה בחרנו לשלב בין שני סוגי המדידה, הישירה ועקיפה, כדי להתגבר על האתגרים של כל אחת מדרכי המדידה בהקשר של מחקרנו. הקושי העיקרי בשאלות ישירות הוא שאין להן משמעות רבה כאשר שואלים על ארגון שאיננו מוכר (רגולטור בעל בולטות תקשורתית נמוכה או חברה דמיונית, במקרה שלנו).

הקושי במדידה העקיפה, הנכונות לקחת סיכונים, היא שאף שהיא משקפת אמון, היא אינה מספקת את המידע על הגורם שהאמון מופנה אליו (האם הנבדק לוקח סיכון כי הוא מאמין בשוק או ברגולטור?). לכן בחרנו לשלב בין שני סוגי השאלות.

בסקר הראשון השתמשנו בשאלון המשמש לבדיקת אמינות ארגונים בעיני הציבור (CTGO), אשר תוקף בהקשר של רשויות ממשלתיות על ידי גרימליק שויקן וקנייס (Grimmelikhuijsen and Knies, 2017), בתוספת שני פריטים שמודדים נכונות להעניק לחברה גישה לפרטי הבנק האישיים.⁵ מניתוח הנתונים עלה שלא הייתה שונות גדולה בין פריטי המדד לאמון, כלומר שכולם מודדים את אותו המושג. לכן, כדי לקצר את משך השאלון, בסקר השני בחרנו להפחית את מספר הפריטים בשאלון למדידת אמון בחברת השוק ולכלול ארבעה פריטים בלבד. פריטים אלו כללו שני פריטים למדידת אמון בחברה (האמון שהחברה לא תשתמש במידע לרעה), ועוד שני פריטים המשקפים את מידת הביטחון להעניק את הפרטים האישיים לחברה.⁶

משתנים מפקחים ודמוגרפיים

שני הסקרים כללו כמה משתנים נוספים כמשתנים מפקחים. ראשית, בשני הסקרים כללנו שאלות שמודדות מאפיינים דמוגרפיים (מגדר, גיל, רמת השכלה, רמת הכנסה, רמת דתיות וזהות אתנית – בהבחנה בין יהודים, ערבים, דרוזים וכו'). בשניהם מדדנו גם שביעות רצון מהחיים, תפיסת השחיתות בממשלה, הרגלי צריכת עיתונות פיננסית והמגזר שבו עובדים (בהבחנה בין מגזר ציבורי,

5 כל הפריטים נמדדו על סולם ליקהרט (5 נקודות) שנע מ"כלל לא מסכים" (1) ל"מסכים במידה רבה מאוד" (5). אלפא קרונברג עמדה על 0.89, הממוצע על 2.707 וסטיית התקן על 0.676.

6 כל הפריטים נמדדו על סולם ליקהרט (5 נקודות) שנע מ"כלל לא מסכים" (1) ל"מסכים במידה רבה מאוד" (5). בסקר השני ערכנו מדידה חוזרת. במדידה הראשונה אלפא קרונברג עמדה על 0.88, הממוצע על 2.274 וסטיית התקן על 0.831. במדידה השנייה אלפא קרונברג עמדה על 0.93, הממוצע על 2.55 וסטיית התקן על 0.988.

מגזר פרטי ומגזר שלישי). נוסף על כך, מדדנו את הנטייה לתת אמון באנשים באופן כללי.⁷

מלבד המשתנים הללו מדדנו בכל סקר משתנים ייחודיים נוספים. בסקר הראשון מדדנו אמון ברגולטור;⁸ ובסקר השני מדדנו את תפיסת הסיכון, שהגדרנו כמידת הסיכון שהמשיב חש כלפי ניצול לרעה של מידע אישי. כללנו משתנה זה כדי לבחון אם ההשפעה של קיומו של הרגולטור על האמון בחברת השוק ממותנת על ידי המידה שבה המשיב תופס את הסיכון המתואר כמסוכן עבורו, מתוך סברה שככל שהוא חש סיכון רב יותר, כך ההשפעה תהיה רבה יותר. המדד כלל ממוצע של מידת החשש שהמשיב מרגיש כלפי שני האירועים הבאים: שפרטי הבנק והאשראי שלי יגיעו לידיים לא נכונות; ושחברת האשראי תשתמש לרעה במידע האישי שלי.⁹

7 באמצעות שבעה פריטים בסקר הראשון (אלפא קרונבך 0.73) ושמונה פריטים בסקר השני (אלפא קרונבך 0.77). בסקר השני הוספנו פריט המודד נטייה לתת אמון באנשים העובדים בארגונים בינלאומיים.

8 בדומה למדד אמון בחברת השוק, גם עבור מדידת האמון ברגולטור השתמשנו בשאלון האמינות לארגונים ציבוריים CTGO, הפעם בחוספת פריט אחד שמודר רמת אמון כללית כלפי הרגולטור. כל הפריטים נמדדו על סולם ליקהרט (5 נקודות) שנע מ"כלל לא מסכים" (1) ל"מסכים במידה רבה מאוד" (5). אלפא קרונבך עומד על 0.94. מעניין שלמרות שבספרות פריטים אלו נמצאו כמאפיינים שלושה פקטורים נפרדים (יושרה, כשירות וכוונה טובה), אנו מצאנו כי בשאלון שלנו ישנו רק פקטור חבוי אחד. לכן איחדנו את כלל הפריטים ויצרנו משתנה "אמון ברגולטור" שמהווה את הממוצע של כל משיב לפריטים הללו.

9 אלפא קרונבך למדד משוקלל זה עומד על 0.77.

הממצאים

ניסוי 1:

רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליתה לעומת רגולציה מדינתית מבוססת הצהרות והיעדר רגולציה

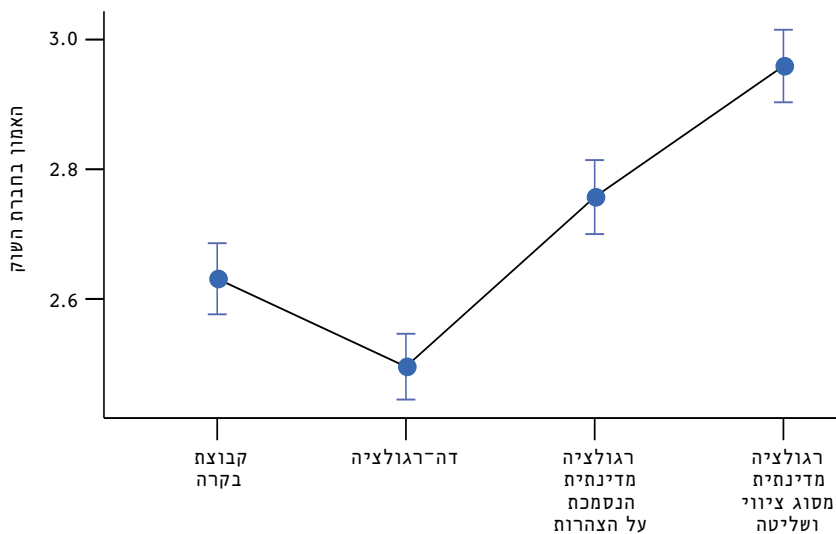
בניסוי הראשון התמקדנו בבחינת השערה 1, שלפיה אנשים יחוו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר ידעו שחלה עליהן רגולציה; השערה 2, שלפיה אנשים יחוו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר הרגולציה היא מסוג ציווי ושליתה לעומת רגולציה שנסמכת על הצהרות; והשערה 6, שלפיה האמון כלפי חברות השוק יהיה גבוה יותר כאשר מתקיים אמון גבוה כלפי הרגולטור. ממצאי הניסוי מראים כי שלוש ההשערות האלה אוששו.

תרשים 3 ממחיש את ההבדלים בין רמות האמון כלפי החברה המפוקחת בקרב קבוצות הניסוי. ראשית נציין כי ההבדלים שנמצאו בין הקבוצות היו מובהקים.¹⁰ ניתן לראות כי האמון הנמוך ביותר הוא בקרב המשיבים בקבוצה שנאמר לה כי אין רגולציה על חברת "מידע עדיף", אישוש להשערת המחקר הראשונה; עוד ניתן לראות, כי האמון בחברת השוק בקבוצה עם הרגולציה המדינתית מסוג ציווי ושליתה גבוה יותר מן האמון בקבוצה עם הרגולציה המדינתית המבוססת על הצהרות – ממצא המאשש את השערת המחקר השנייה.¹¹

10 ממצאי ה-ANOVA מראים כי ההבדלים בין הקבוצות הם מובהקים $F(3,573) = 13.16, p = .000$.

11 בהתאמה: ממוצע=2.5, סטיית תקן=0.62; ממוצע=2.96, סטיית תקן=0.66; ממוצע=2.75, סטיית תקן=0.67.

תרשים 3
ממוצע האמון בשוק בקבוצות הניסוי השונות, ניסוי 1

בחנו את השערות המחקר גם באמצעות ניתוח רגרסיה הכולל קונטרסטים, כלומר ניתוח הכולל השוואות ומאפשר להבין אילו מההבדלים בין הקבוצות הם מובהקים (נספח ד מתאר את עיצוב הקונטרסטים). לוח 3 מציג את תוצאות הרגרסיה, שלפיה רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה מגבירה באופן מובהק סטטיסטית את האמון בחברת השוק בהשוואה לרגולציה מדינתית מבוססת הצהרות וגם לעומת מצב שבו אין רגולציה כלל.

לוח 3

האמון בחברת הפינטק במשטרי רגולציה שונים: גרסיה ליניארית
הכוללת קונטרסטים, ניסוי 1

המשתנה התלוי
אמון בחברת השוק (B(SE))

***0.121 (0.022)	היעדר רגולציה לעומת רגולציה (השערה 1)
***0.101 (0.039)	רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות לעומת רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
*0.092 (0.055)	תנאי קבוע
***2.711 (0.027)	מספר תצפיות
577	
-574.244	Log Likelihood
1,156.488	Akaike Inf. Crit.

הערה: $p < 0.01$ *** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ *

בניתוח רגרסיה ליניארית בשליטה על משתנים דמוגרפיים, אנו מוצאים שהאפקטים של שתי קבוצות ניסוי הם מובהקים: תנאי הרגולציה המדינתית מסוג ציווי ושליטה ותנאי היעדר הרגולציה (לוח 4).

על מנת לבחון את השערת המחקר שלפיה האמון ברגולטור עצמו ממתן את האפקט של המשטר הרגולטורי על האמון בשוק, ביצענו גרסיה הכוללת מרכיב אינטראקציה בין האמון ברגולטור למשטר הרגולטורי (התנאי הניסויי). מצאנו כי למרכיב האינטראקציה אפקט מובהק על האמון בחברה המפוקחת.¹² באופן ספציפי, לוח 5 מציג את תוצאות הרגרסיה ומראה כי התנאי שיצר את האפקט הוא תנאי הרגולציה המדינתית המבוססת על הצהרות.

לוח 4
האמון בחברת הפינטק במשטרי רגולציה שונים:
רגרסיה ליניארית, ניסוי 1

המשתנה התלוי
 אמון בחברת השוק (B(SE))

* -0.143 (0.078)	תנאי: היעדר רגולציה
0.111 (0.079)	תנאי: רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות
*** 0.349 (0.080)	תנאי: רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה
*** -0.147 (0.056)	מגדר: אישה
* -0.079 (0.042)	שביעות רצון מהחיים
0.021 (0.064)	מקום עבודה: ציבורי
0.302 (0.222)	מקום עבודה: ארגון לא ממשלתי
0.152 (0.101)	מקום עבודה: לא מועסק
0.090 (0.116)	מקום עבודה: סטודנט
0.019 (0.131)	מקום עבודה: אחר
*** 2.906 (0.136)	קבוע
555	מספר תצפיות
0.094	R ²
0.077	Adjusted R ²
(544 = df) 0.651	Residual Std. Error

הערות: ***p<0.01**p<0.05*p<0.1

לוח 5
האמון בחברת הפינטק במשטרי רגולציה שונים
ובחינת האינטראקציה בין משטר הרגולציה לאמון ברגולטור:
גרסיה ליניארית, ניסוי 1

המשתנה התלוי:
 אמון בחברת השוק (B(SE))

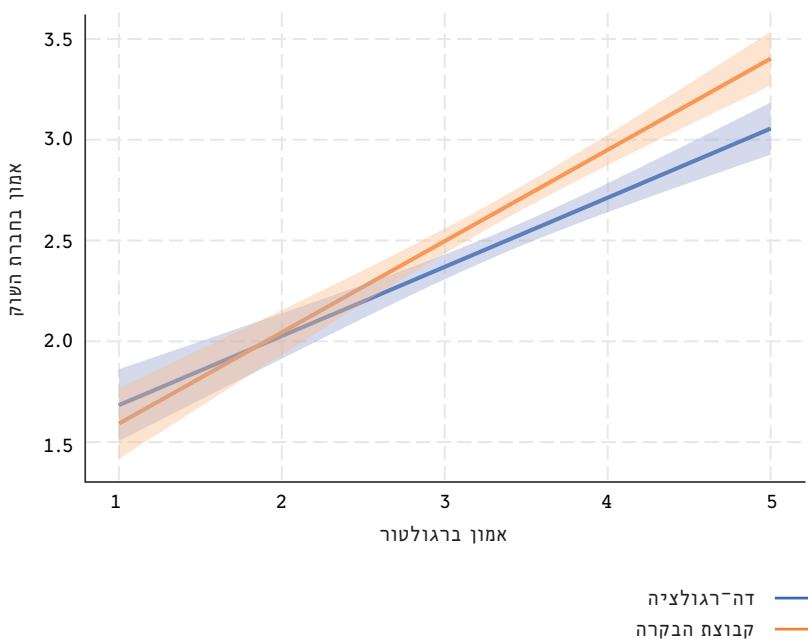
0.201	היעדר רגולציה
(0.271)	
*-0.518	רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות
(0.278)	
0.159	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
(0.268)	
***0.453	אמון ברגולטור
(0.056)	
-0.110	היעדר רגולציה*אמון ברגולטור
(0.079)	
**0.208	רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות*אמון ברגולטור
(0.083)	
0.046	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*
(0.078)	אמון ברגולטור
***1.139	קבוע
(0.190)	
566	מספר תצפיות
-443.204	Log Likelihood
902.408	Akaike Inf. Crit.

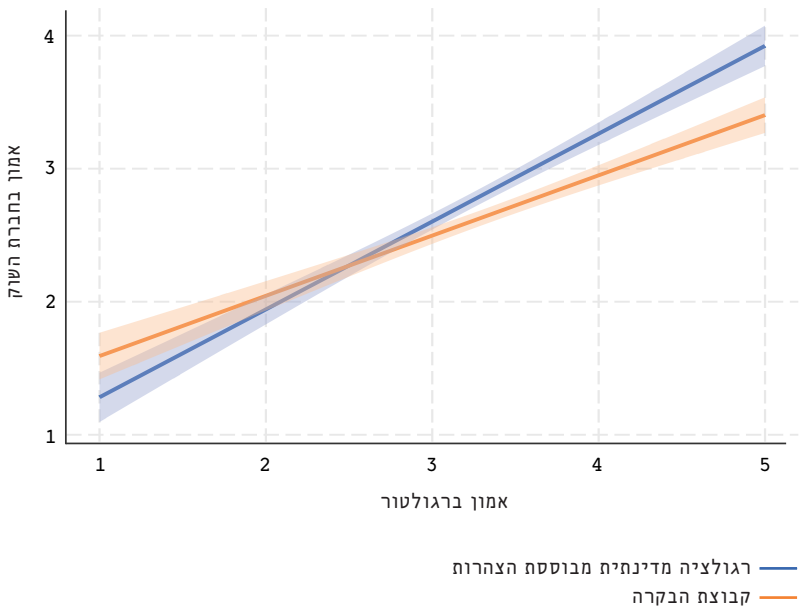
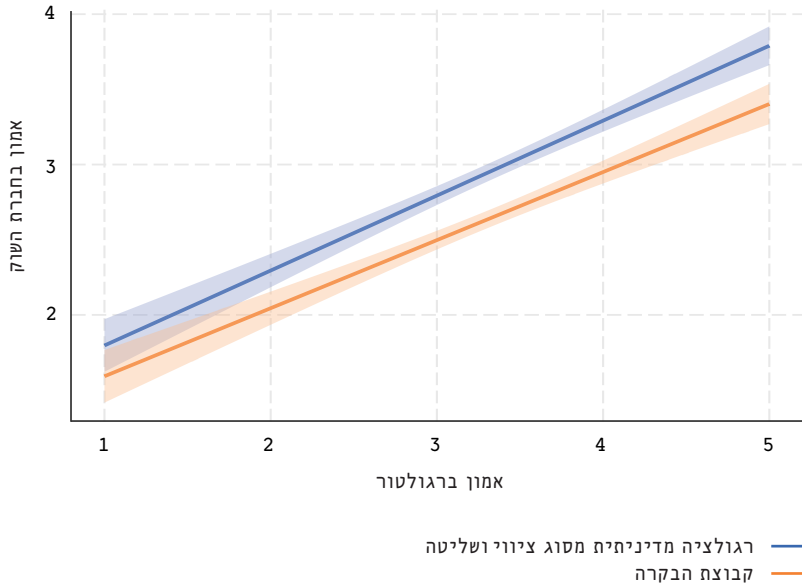
הערות: ****p<0.01

ממצא זה מלמד שאמון הציבור ברגולטור משמעותי בעיקר כאשר הרגולטור בוחר לסמוך על החברה המפוקחת ולהתבסס על הצהרות במקום על פיקוח הדוק. לעומת זאת, כאשר המשיבים יודעים שהרגולטור מפקח באופן הדוק על השוק (בתנאי ציווי ושליטה) ויש בידיו לאכוף ולהעניש את החברה כאשר היא

מפירה את כללי הרישיון שלה, אין השפעה למידת האמון שלהם ברגולטור עצמו על האמון שלהם בחברת "מידע עדיף". במילים אחרות, אם יש פטיש – אין צורך באמון. תרשים 4 מציג את האינטראקציות באופן גרפי.

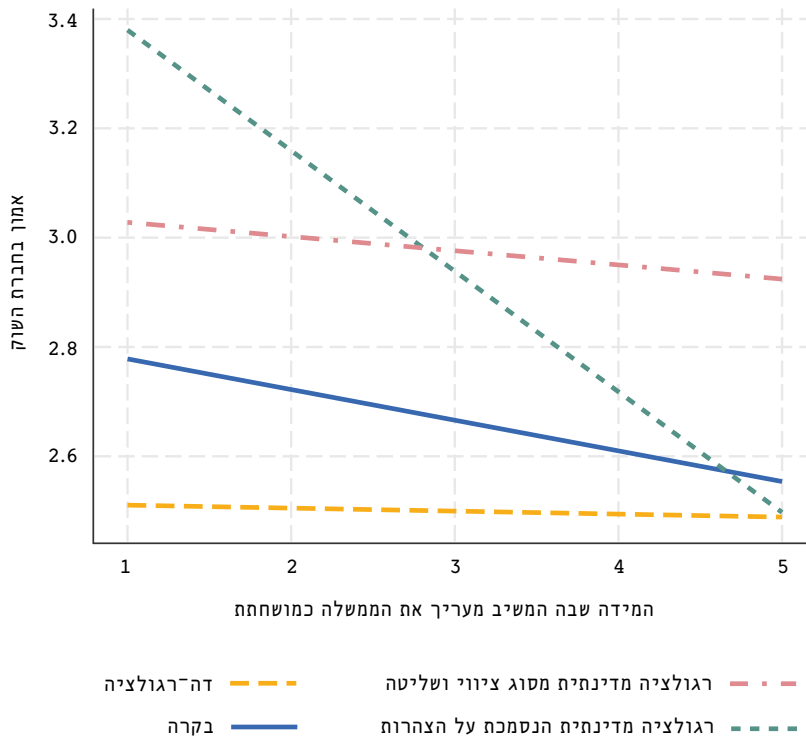
תרשים 4
הקשר בין אמון בחברת הפינטק ואמון ברגולטור
במשטרי רגולציה שונים

ממצא נוסף התומך במסקנה זו הוא בחינת האינטראקציה בין המידה שבה הנשאל תופס את הממשלה כמושחתת לבין המשטר הרגולטורי כמנבאים את מידת האמון בחברת השוק. תרשים 5 מציג באופן גרפי כיצד האמון בחברת השוק צונח ככל שהתפיסה היא שהממשלה מושחתת, דווקא בקבוצת הרגולציה המדינתית המבוססת הצהרות.

תרשים 5
הקשר בין הערכת השחיתות בממשלה לבין האמון בחברת השוק במשטרי רגולציה שונים

לסיכום, בניסוי הראשון הממצאים מלמדים שאמון הציבור בחברות השוק תלוי בקיומה של רגולציה. נוסף על כך, הממצאים מלמדים שרגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה, כלומר רגולציה הכוללת מרכיב של פיקוח הדוק, מגבירה אמון בשוק יותר מרגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות, כלומר עם מרכיב פיקוח מופחת. עם זאת, מצאנו כי רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות יכולה להוביל לאמון גבוה בחברות השוק בתנאי שהציבור חש אמון כלפי הרגולטור עצמו.

ניסוי 2: אמון בשוק במשטרי רגולציה עצמית

מטרת המחקר השני היא להבין אם מודלים מתקדמים של רגולציה עצמית, המציעים כלי רגולציה מגוונים, יכולים להוביל לאמון ציבורי גבוה באותה המידה כמו רגולציה על ידי המדינה. כלי הרגולציה השונים משלבים מתווכים רגולטוריים (intermediaries) בתפקידי הניטור, הפיקוח ואף האכיפה על החברות המפוקחות. מתוך הכלים הללו ניתן למנות תיווך פנימי (לרוב עובד חברה, עורך דין או רואה חשבון), סרטיפיקציה בינלאומית או לאומית (כגון מכון התקנים הישראלי או תקן ISO), עמותות מגזר שלישי שמעניקות תווי איכות למיניהם ועוד. הכלי הנפוץ ביותר הוא ההצהרות (pledges), שבהן החברות מצהירות על עמידתן בכללי רגולציה שנקבעו על ידי המדינה או על ידי גורמים פרטיים.

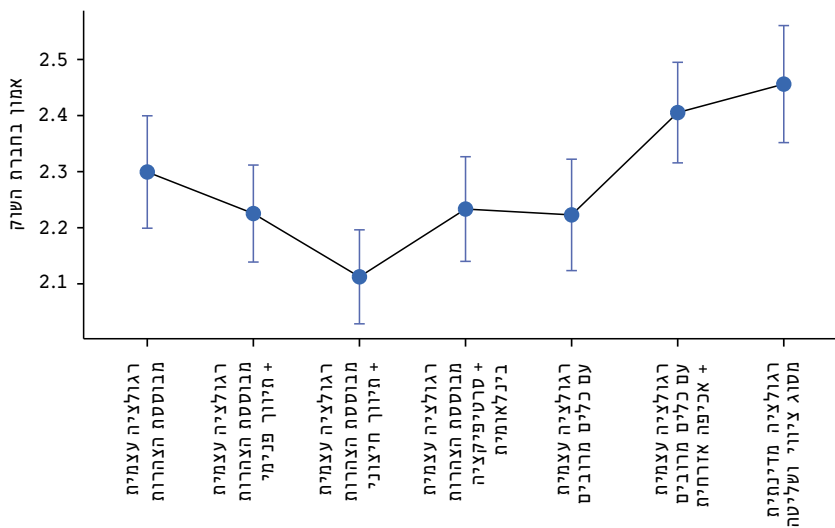
על מנת לבחון את ההשפעה של משטרי רגולציה עצמית מסוגים שונים על אמון הציבור בחברת השוק, עיצבנו את תנאי הניסוי באופן הדרגתי: קבוצה 1 נחשפה לרגולציה עצמית המבוססת על הצהרות בלבד; בקבוצות 2, 3 ו-4 הונבדקים קראו תיאור של רגולציה המבוססת על הצהרות בשילוב כלי אחד נוסף (עורך דין פנימי, עמותה המנפיקה תעודות איכות וארגון בינלאומי לסרטיפיקציה); קבוצה 5 נחשפה לרגולציה המשלבת בין ארבעת כלי הרגולציה שתוארו לעיל; קבוצה 6 קראה על רגולציה הכוללת את כל ארבעת כלי הרגולציה בצד האפשרות לאכיפה, בדמות שלילת התעודה מטעם העמותה ושלילת הסרטיפיקציה מטעם הארגון הבינלאומי – "אכיפה אזרחית"; לבסוף, קבוצה 7, ששימשה קבוצת הבקרה, קיבלה את תיאור הרגולציה המדינתית מסוג ציווי ושליטה, תיאור זה לתיאור שניתן לקבוצה המקבילה בניסוי הראשון.

בניסוי השני הוספנו מדידה תוך-נבדקית. לכן, לאחר המדידה הראשונה של האמון בחברת השוק שינינו את התנאים לנשאלים. מי שנחשפו לאחד מששת תנאי הרגולציה העצמית קיבלו מידע חדש על רגולציה מדינתית, ולהפך. לאחר מכן מדדנו שוב את האמון בחברת השוק.

תרשים 6 מציג את רמות האמון בחברת השוק בקבוצות הניסוי השונות. ניתן לראות כי במדידה הראשונה אכן האמון הגבוה ביותר נצפה בקבוצת הרגולציה המדינתית. עם זאת, ההבדלים בין הקבוצות לא נמצאו מובהקים.¹³ במדידה השנייה הממצא נותר זהה, אך הפעם יש הבדלים מובהקים בין הקבוצות.¹⁴ כלומר, גם במדידה השנייה האמון שחשו המשיבים כלפי חברת השוק גבוה יותר בקרב מי שנחשפו לתנאי הרגולציה המדינתית לעומת הרגולציה העצמית (תרשים 7).

תרשים 6

ממוצע האמון בשוק בקבוצות הניסוי השונות, מדידה ראשונה - ניסוי 2

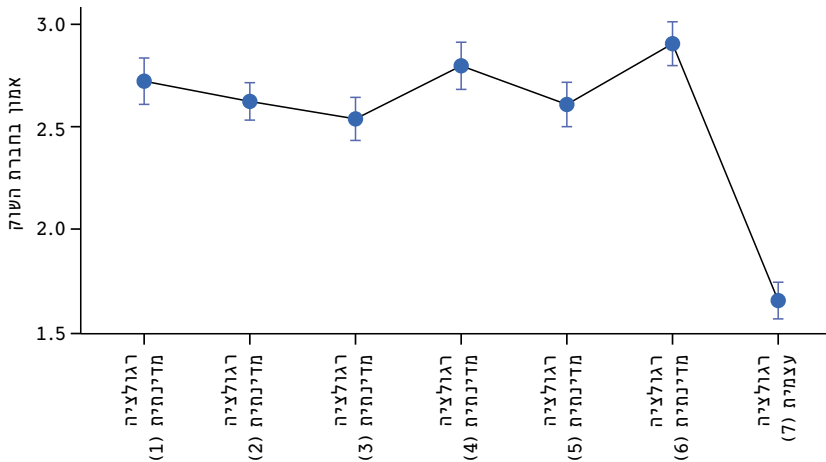

13 ממצאי ה-ANOVA הם: $F(6,533) = 1.518, p = .17$

14 ממצאי ה-ANOVA הם: $F(6,530) = 14.79, p < 0.001$

הרשים 7

ממוצע האמון בשוק בקבוצות הניסוי השונות, מדידה שנייה - ניסוי 2

בחנו את השערות המחקר גם באמצעות ניתוח רגרסיה הכולל קונטרסטים (נספח ה מתאר את עיצוב הקונטרסטים). לוח 6 מציג את תוצאות הרגרסיה, המראה כי רגולציה מדינתית מגבירה באופן מובהק סטטיסטית את האמון בחברת השוק בהשוואה לרגולציה עצמית. ממצאי הניסוי מאששים אפוא את השערה 3, שלפיה אנשים יחושו אמון גבוה יותר כלפי חברות שוק כאשר הרגולציה היא מדינתית לעומת רגולציה עצמית.

ניתוח הקונטרסטים אפשר לאשש את ההשערה הרביעית שלנו, שלפיה בהשוואה בין סוגים של משטרי רגולציה עצמית מרכיב האכיפה מגביר אמון כלפי חברות מפקחות. רק ההשערה החמישית (על ריבוי כלים רגולטוריים) לא אוששה. מצאנו כי החשיפה של קבוצת המחקר לרגולציה עצמית הכוללת כמה כלים - הצהרות ושלושה סוגים של מתווכים רגולטוריים - לא הניבה אמון גבוה יותר בחברת "מידע עדיף", בהשוואה לקבוצות שנחשפו לרגולציה עצמית המבוססת על הצהרות בלבד, וגם לא בהשוואה לקבוצות שנחשפו לרגולציה עצמית הכוללת הצהרות וגם מתווך רגולטורי.

לוח 6
האמון בחברת הפינטק במשטרי הרגולציה השונים:
ברגרסיה ליניארית עם קונטרסטים - ניסוי 2

המשתנה התלוי

(אמון בחברה - מדידה ראשונה(B(SE))

-0.029**	רגולציה מדינתית לעומת רגולציה עצמית
(0.015)	(השערה 3)
-0.031*	אכיפה לעומת היעדר אכיפה (השערה 4)
(0.018)	
-0.001	ריבוי כלים לעומת שני כלים (השערה 5)
(0.027)	
0.027	שני כלים לעומת הצהרה בלבד (השערה 5)
(0.028)	
0.012	תנאי
(0.094)	
2.279***	תנאי
(0.036)	
540	תצפיות
-662.619	Log-Likelihood
1,339.238	Akaike Inf. Crit.

הערות: p<0.01***p<0.05**p<0.1*

ניתוח תוך-נבדקי: על מנת לנתח את ההבדלים התוך-נבדקיים, כלומר את ההבדלים בין המדידה הראשונה למדידה השנייה, הרצנו ניתוח שונות חד-גורמי מסוג ANOVA. מצאנו כי ההבדלים בין המדידות הם מובהקים.¹⁵ גם ניתוח פוסט-הוק חושף שכל ההבדלים בין הזוגות הם מובהקים.¹⁶ ניתן לראות כי רמת האמון

15 F(1, 536) = 63.6, p < 0.0001, generalized eta squared = 0.022 השונות: (R²=.570)

16 p <= 0.001

של קבוצה 7 בשוק צוללת מטה באופן משמעותי לאחר שנאמר לנשאלים שכבר אין רגולציה של המדינה אלא רגולציה עצמית.

לכן, ניתן לסכם את ממצאי הניסוי השני ולומר כי הוא מאשש את ההשערה שאמון הציבור בחברות השוק מושפע מקיומה של רגולציה מדינתית, כפי שעלה בניסוי הראשון. עם זאת, בניסוי זה מצאנו כי אמון הציבור בחברות השוק עולה בתנאים של רגולציה מדינתית גם בהשוואה למגוון משטרים של רגולציה עצמית חכמה הכוללים כלים מגוונים.

ההשפעה של משתנים טוציו־דמוגרפיים

בשני הניסויים מדדנו גם כמה משתנים דמוגרפיים ומשתנים מפקחים אחרים.¹⁷

א. רגרסיה רב־משתנית

ניסוי 1

ראשית, על מנת לבחון את היכולת של המשתנים השונים לנבא את האמון בחברת השוק, ערכנו רגרסיה מרובה (נספח ו). במודל 1 בחנו את ההשפעה של המשתנים הדמוגרפיים: מגדר, גיל, השכלה, זהות, המפלגה שלה הצביעו ומידת הדתיות. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה נמצא מובהק.¹⁸ בפרט, במודל זה מצאנו כי מגדר מנבא אמון בחברת השוק, ונשים נותנות בה פחות אמון מגברים. כמו כן, נמצא כי נוצרים נותנים פחות אמון בחברת השוק, אך ערבים נוצרים נותנים בה יותר אמון (קבוצת ההשוואה היא קבוצת היהודים). מוסלמים מאמינים גם הם יותר בחברת השוק, וכך גם דרוזים. מבחינת שיוך

17 בסעיף זה נציג חלק מהממצאים שעלו מהמחקר בהיבטים אלו מתוך ניתוח רגרסיה רב־משתנית ומתוך ניתוח רגרסיה הכוללת את המשתנים הללו כמשתנים מפקחים (אינטראקציה).

18 $p < .01, F(32, 544) = 1.371$

פוליטי, מצאנו כי מצביעי ש"ס ויהדות התורה נתנו יותר אמון בחברת השוק מהמצביעים למפלגות האחרות.

במודל 2 הוספנו למשתנים הדמוגרפיים שבחנו לעיל גם את המשתנים האלה: הנטייה לצרוך עיתונות פיננסית, הכנסה, שביעות רצון מהחיים, המידה שבה הממשלה נתפסת כמושחתת והמגזר שבו עובדים. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.114$) נמצא מובהק.¹⁹ במודל זה פחות משתנים נמצאו כמסבירים את האמון בחברת השוק. מבחינת צריכת עיתונות כלכלית, עלה כי צריכה מועטה של פחות מפעם בשבוע, אך גם צריכה מרובה של מספר פעמים בשבוע, מגבירה אמון בחברת השוק באופן מובהק. עוד מצאנו כי הכנסה של 10,500-13,000 ש"ח לחודש מגבירה את האמון בחברת השוק; תפיסת הממשלה כמושחתת מפחיתה את האמון בחברת השוק; ושוב, הזדהות כדרוזי נמצאת כמנבאת אמון כלפי חברת השוק.

במודל 3, נוסף על המשתנים הסוציו-דמוגרפיים לעיל, בחנו את ההשפעה של הנטייה הכללית לתת אמון באחרים (כזכור, מדובר במשתנה המורכב מכמה פריטים שאיחדנו למשתנה אחד). אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.178$) נמצא מובהק.²⁰ הנטייה לתת אמון נמצאה כמסבירה באופן מובהק את האמון בחברת השוק. הזדהות כדרוזי/ת נמצאה שוב כמסבירה אמון בחברת השוק. הפעם, הבחירה במפלגת עוצמה יהודית נמצאה כמסבירה אמון בחברת "מידע עדיף". צריכת עיתונות פיננסית נמצאה כמסבירה אמון במקרים שבהם הצריכה היא נמוכה מאוד (פחות מפעם בשבוע). גם בעלי הכנסה של 10,500-13,000 ש"ח לחודש הביעו אמון גבוה יותר בחברת השוק.

במודל 4 הוספנו גם את משתנה האמון ברגולטור שתיארנו לעיל. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.378$) נמצא מובהק.²¹ האמון ברגולטור נמצא כמסביר את האמון בחברת השוק. במודל זה הנטייה לתת אמון עדיין משפיעה על האמון בחברת השוק.

$p < .01$, $F(48, 501) = 1.349$ 19

$p < .0001$, $F(49, 494) = 2.177$ 20

$p < .0001$, $F(50, 493) = 6.005$ 21

לבסוף, במודל 5 כללנו את המשתנה הבלתי תלוי - המשטר הרגולטורי. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.452$) נמצא מובהק.²² קבוצת היעדר הרגולציה האמינה בחברת השוק פחות מאשר קבוצת הביקורת, וקבוצת הרגולציה המדינתית מסוג ציווי ושליטה האמינה בה יותר. במודל זה האמון ברגולטור גם מסביר את האמון בחברת השוק, וכך גם הנטייה לתת אמון. במודל זה נמצא עוד שזהות דרוזית מסבירה אמון; שנשאלים שדיווחו כי לא הצביעו בבחירות האחרונות מאמינים יותר, וכך גם מצביעי ש"ס ויהדות התורה.

לסיכום, ניתוח הרגרסיה המרובה מלמד כי למשטר הרגולטורי יכולת גבוהה להסביר את האמון בחברת השוק, יותר מאשר שאר המשתנים המפוקחים שנכללו במחקר זה. כמו כן, נמצא כי האמון ברגולטור, הנטייה לתת אמון, הזדהות כדרוזי והצבעה למפלגות החרדיות מסבירים אמון בחברת השוק בכלל המודלים.

ניסוי 2

במודל 1 בחנו את ההשפעה של המשתנים הדמוגרפיים: מגדר, גיל, השכלה, זהות, המפלגה שלה הצביעו ומידת הדתיות. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.452$) נמצא מובהק.²³ בפרט, במודל זה מצאנו כי גיל מסביר את האמון בחברת "מידע עדיף", וקבוצות הגיל 30-39 ו-50-70 מאמינים בה פחות באופן מובהק ביחס לקבוצת הגיל 18-23. כמו כן, נמצא כי דרוזים נותנים יותר אמון בחברה. מבחינת שיוך פוליטי, מצאנו כי מצביעי יהדות התורה, עוצמה יהודית והרשימה המשותפת נתנו יותר אמון בחברת "מידע עדיף".

במודל 2 הוספנו למשתנים הדמוגרפיים שבחנו לעיל גם את המשתנים האלה: הנטייה לצרוך עיתונות פיננסית, הכנסה, שביעות רצון מהחיים, המידה שבה הממשלה נתפסת כמושחתת והמגזר שבו עובדים. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.134$) נמצא מובהק.²⁴ במודל זה, תפיסת הממשלה כמושחתת מפחיתה את האמון בחברת "מידע עדיף". מבחינת שיוך פוליטי, מצאנו כי

²² $F(53, 490)=7.619$, $p<0.0001$

²³ $F(32, 507)=1.619$, $p<0.01$

²⁴ $F(48, 417)=1.344$, $p<0.01$

מצביעי המחנה הדמוקרטי, יהדות התורה, עוצמה יהודית והרשימה המשותפת נתנו יותר אמון בחברת "מידע עדיף". גם במודל זה גילאי 50-70 נתנו פחות אמון בחברה.

במודל 3, נוסף על המשתנים הסוציו-דמוגרפיים לעיל, בחנו את ההשפעה של הנטייה הכללית לתת אמון באחרים (כזכור, מדובר במשתנה המורכב מכמה פריטים שאיחדנו למשתנה אחד). אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.227$) נמצא מובהק.²⁵ הנטייה לתת אמון נמצאה כמסבירה באופן מובהק את האמון בחברה. הזדהות דרוזית נמצאה שוב כמסבירה אמון בחברת "מידע עדיף". פעם נוספת, הבחירה במפלגות עוצמה יהודית, יהדות התורה והרשימה המשותפת נמצאה כמסבירה אמון בחברה. כמו כן, מי שלא צורך כלל עיתונות פיננסית נמצא כמאמין יותר בחברה.

במודל 4 הוספנו גם את משתנה מידת החשש משימוש לרעה במידע אישי (תפיסת הסיכון). אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.255$) נמצא מובהק.²⁶ תפיסת הסיכון נמצאה כמסבירה את האמון בחברת השוק; ובמודל זה הנטייה לתת אמון עדיין משפיעה על האמון בחברת השוק.

לבסוף, במודל 5 כללנו את המשתנה הבלתי תלוי המשטר הרגולטורי. אחוז השונות המוסברת על ידי מודל זה ($R^2=0.291$) נמצא מובהק.²⁷ רק בשתי קבוצות למשתנה הבלתי תלוי הייתה השפעה מובהקת על האמון בחברת השוק: אכיפה אזרחית ורגולציה מדינתית. במילים אחרות, כאשר כל המשתנים שלעיל מובאים בחשבון, משטר רגולציה עצמית מתוגברת עם האפשרות לאכיפה אזרחית ורגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה נמצאו כמנבאים אמון גבוה בחברת "מידע עדיף", ביחס לקבוצת רגולציה עצמית המבוססת על הצהרות בלבד.

$p < .0001$, $F(49, 402) = 2.415$ 25

$p < .0001$, $F(50, 397) = 2.711$ 26

$p < .0001$, $F(56, 391) = 2.876$ 27

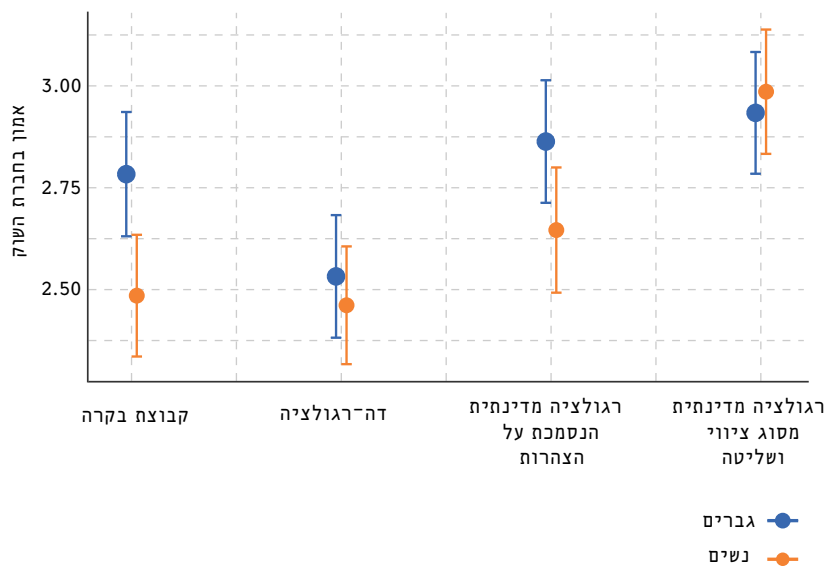
ב. ניתוח אינטראקציות

בחלק הקודם הראינו שבניתוח רגרסיה כאשר משתנים סוציו־דמוגרפיים נותרו קבועים, לא עלה כי יש להם השפעה משמעותית על האמון בחברת השוק, מלבד משתנים מועטים. לכן בחלק זה בחנו אם יש למשתנים דמוגרפיים שונים תפקיד ממתן לאמון בחברת השוק. למטרה זו הרצנו רגרסיה דו־משתנית שבה המשתנה הדמוגרפי נבחן כמתן (ניתוח אינטראקציות). נציג את הממצאים של שלושה משתנים שנמצאו כמתנים את האפקט של המשטר הרגולטורי על האמון בחברת השוק: הבדלים מגדריים, הבדלי זהות והבדלים דתיים.

ה ב ד ל י ם מ ג ד ר י י ם

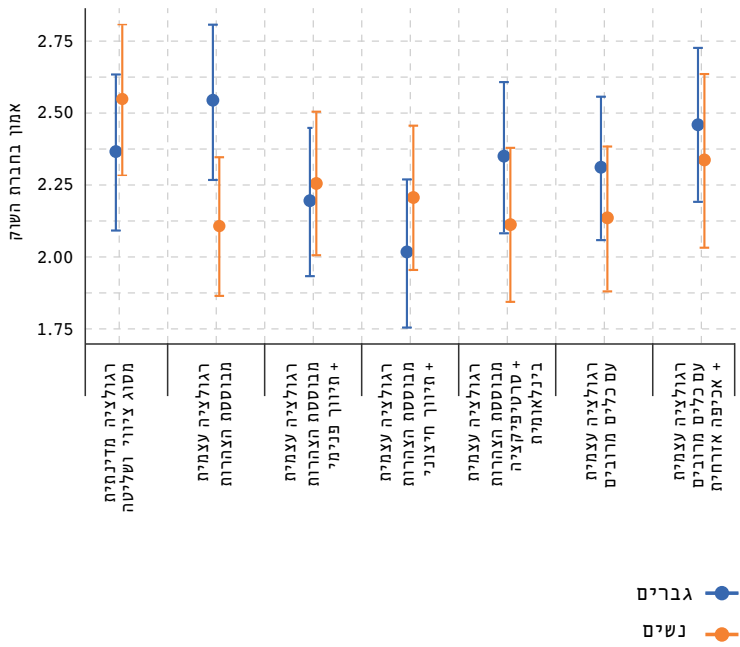
בניסוי הראשון, רגרסיה הכוללת משתנה אינטראקציה של מגדר*משטר רגולטורי, מצאנו כי מגדר – נשים – משפיע באופן מובהק ובאופן שלילי על האמון בחברת השוק (פלט מלא בנספח ז). עם זאת, עלה כי בקבוצת המשטר המדינתי מסוג ציווי ושליטה נשים דווקא מאמינות יותר לחברת השוק. תרשים 8 מראה כיצד בקבוצת הבקרה, כלומר במצב שבו לא נאמר לנשאלים דבר בעניין הרגולציה על חברת "מידע עדיף", נשים נותנות אמון נמוך יותר בחברת השוק. עם זאת, הנשים בקבוצת הרגולציה המדינתית בשיטת ציווי ושליטה נותנות אמון גבוה יותר בחברה ביחס לגברים.

תרשים 8
אמון בחברת הפינטק במשטרי הרגולציה השונים,
הבדלים מגדריים, ניסוי 1

ממצאי הרגרסיה מעלים כי גם בניסוי השני, הנשים האמינו יותר מהגברים בחברת "מידע עדיף" כאשר הרגולציה הייתה מדינתית. עם זאת, מעניין לראות שנשים האמינו יותר בחברה גם בשני תנאים של רגולציה עצמית: תיווך חיצוני ותיווך פנימי.

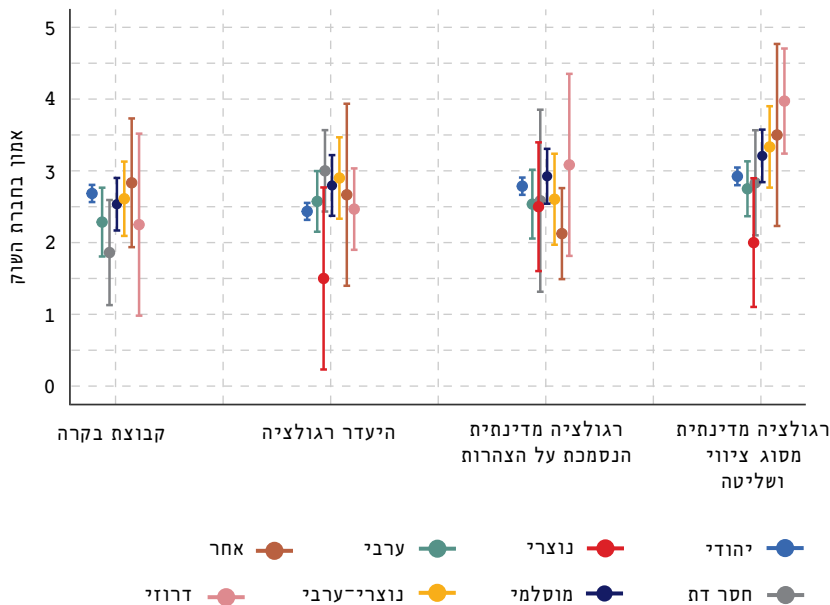
חרשים 9
אמון בחברת הפינטק במשטרי הרגולציה השונים,
הבדלים מגדריים, ניסוי 2

ה בד לי ז הות

בניסוי הראשון, רגרסיה הכוללת משתנה אינטראקציה של זהות*משטר רגולטורי, העלתה כי הזדהות כנוצרי משפיעה באופן מובהק ובאופן שלילי על האמון בחברת השוק (פלט מלא בנספח ז), אך שגם לחסרי דת השפעה מובהקת ושלילית על האמון בשוק. כאשר בחנו את ההשפעה הממתנת של זהות על האמון בחברת השוק בקבוצות הניסוי השונות, עלה כי חסרי הדת והמוסלמים בקבוצת היעדר הרגולציה מאמינים יותר בחברת השוק; עוד מצאנו כי הדרוזים, בקבוצת הרגולציה המדינתית בשיטת ציווי ושליטה, מאמינים יותר לחברת השוק.

תרשים 10
אמון בחברת הפינטק במשטרי הרגולציה השונים,
הבדלים בין זהויות קבוצתיות, ניסוי 1

ממצאי הרגרסיה של הניסוי השני הבוחנים את מידת התיווך של הזהות מופיעים בנספחים. נציין כי מצאנו שהזהות כחסרי דת, כמוסלמי וכערבי נוצרי מנבאת אמון גבוה בחברת השוק בתנאי של תיווך פנימי. לצד זאת, הזהות כערבי נוצרי מנבאת אמון גבוה בשוק גם במשטר רגולטורי של תיווך חיצוני ורגולציה עצמית מתוגברת. הזהות כנוצרי מנבאת דווקא אמון נמוך בשוק בתנאי של משטר אכיפה אזרחית וברגולציה עצמית מתוגברת.

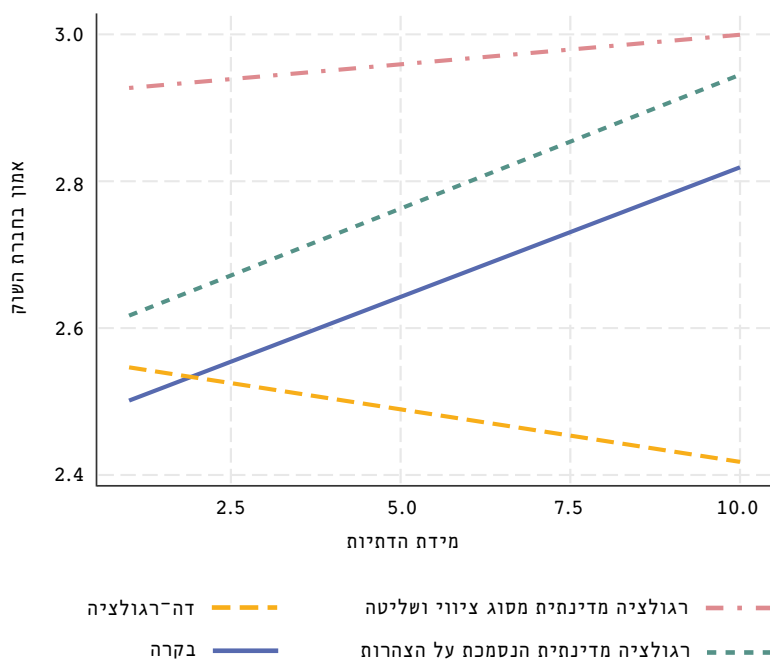
הבדלים במידת הדתיות

בניסוי הראשון ביצענו רגרסיה הכוללת משתנה אינטראקציה של דתיות*משטר רגולטורי ומצאנו כי מידת הדתיות משפיעה באופן מובהק ובאופן חיובי וחלש על

האמון בחברת השוק (פלט מלא בנספח ז). ניתוח האינטראקציה העלה כי דתיות משפיעה באופן שלילי על האמון בחברת השוק בקבוצת היעדר הרגולציה.

התרשים הבא מציג זאת באופן גרפי ומראה כי בניגוד לשתי הקבוצות של הרגולציה המדינתית, בקבוצת היעדר הרגולציה האמון בחברת השוק הולך ופוחת ככל שהמשיב דתי יותר. כלומר, ניתן להסיק בזהירות שדתיות קשורה לצורך ברגולציה מדינתית.

תרשים 11
אמון בחברת הפינטק במשטרי הרגולציה השונים, בהתאם לרמת הדתיות, ניסוי 1

בניסוי השני, לעומת זאת, הדתיות לא נמצאה כמתנת את השפעת המשטר הרגולטורי באופן מובהק.

מסקנות המחקר

שני מערכי הניסוי שלנו מציירים תמונה דומה בכל הנוגע להשפעה של סוג המשטר הרגולטורי על יצירת אמון כלפי חברות שוק ועל הנכונות לרכוש מוצרים ולהיחשף לסיכונים מסוגים שונים. ממצאי הניסויים מלמדים שאמון הציבור בחברות שוק גדל כאשר מתקיימת רגולציה בכלל, ורגולציה מדינתית בפרט. אם ניתן ללמוד מהמקרה הנבדק, הציבור הישראלי מעדיף רגולציה של המדינה על רגולציה עצמית בכל צורה שהיא. נראה שהגורם המשפיע ביותר על אמון הציבור בשוק הוא היכולת לאכוף ולשלוט רישיונות שניתנים לחברות שוק. יכולת זו מתאפשרת גם במשטרי רגולציה עצמית; ואולם המחקר מראה כי הציבור מאמין יותר לשחקני שוק כאשר מתקיימת רגולציה מדינתית, גם בהשוואה למצב שבו הרגולציה העצמית כוללת מרכיב של אכיפה באמצעות מתווכים רגולטוריים. בהשוואה למשטרי רגולציה עצמית מסוגים שונים, הרגולציה העצמית שכללה אכיפה אזרחית הביאה לרמת האמון הגבוהה ביותר בשוק.

המחקר העלה ממצא חשוב נוסף: ברגולציה מדינתית השימוש בכלי רגולציה עצמית, ובפרט השימוש בהצהרות, יכול לייצר אמון בשוק באותה המידה או אף יותר מרגולציה מדינתית הכוללת פיקוח הדוק, בתנאי שהציבור חש אמון ברגולטורים. ממצא זה מעלה את החשיבות שבשמירה על אמון הציבור ברגולטורים.

בכל הנוגע למשתנים הדמוגרפיים, עלה כי מגדר, רמת דתיות וזהות יכולים למתן את ההשפעות של המשטר הרגולטורי. בפרט עלה כי נשים ודרוזים מאמינים בשוק הרבה יותר כאשר הרגולציה היא מדינתית. חסרי דת ומוסלמים, לעומת זאת, מאמינים יותר לשוק במשטר של היעדר רגולציה. כמו כן, מצאנו כי ככל שאדם דתי יותר, כך האמון שלו בשוק יהיה תלוי בכך שהרגולציה היא מדינתית.

הממצאים העיקריים של המחקר מלמדים כי:

(1) אזכור קיומה של רגולציה מגביר אמון בחברות שוק.

(2) רגולציה מדינתית מגבירה אמון בחברות שוק יותר מרגולציה עצמית, ואף ממשטרי רגולציה עצמית מתוגברת המשלבים כמה כלים של ניטור ופיקוח באמצעות מתווכים.

(3) רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה הכוללת פיקוח מתמשך ואפשרות לאכיפה (הטלת סנקציות) מגבירה את האמון בחברות שוק יותר מרגולציה מדינתית הנסמכת על פיקוח מופחת והצהרות של המפוקחים.

(4) ברגולציה מדינתית המבוססת על הצהרות נוכל לראות עלייה גבוהה יותר באמון כלפי חברת השוק, ככל שהאמון ברגולטור עצמו יהיה גבוה.

(5) משטר רגולציה עצמית הכולל אפשרות להטלת סנקציות על חברות המפירות את הכללים מגביר את האמון בחברת השוק ובכוננות להשתמש בשירותיה.

במידה מסוימת ממצאי המחקר מאכזבים, בעיקר למי שהשליך יהבו על משטרי רגולציה עצמית, על מנגנוני הניטור השונים והמרוכים שהיא מציעה, כאמצעי לרגולציה יעילה יותר בישראל. המחקר הראה כי למשטרים כאלה, אף שהם עושים שימוש בכלים מגוונים ובמתווכים מסוגים שונים, יכולת מועטה בלבד להגביר את אמון הציבור בחברות השוק. עם זאת, ממצאי המחקר מלמדים שהאפשרות לקדם רפורמות רגולטוריות המציעות משטרי רגולציה מבוססי הצהרות תלויה באמון הציבור ברגולטור ובהבטחת היכולת להטיל סנקציות, גם אזרחיות, על החברות המפירות. דרך בטוחה לאפשר אמון של הציבור בחברות שוק היא רגולציית ציווי ושליטה, אשר משמרת את היכולת לענישה ולפיכך מגבירה את הביטחון של הציבור באמצעי זה. עם זאת, משטר רגולטורי מסוג זה הוא משום דרך להנצחת חוסר האמון כלפי חברות השוק, כלומר יש כאן בפוטנציה מעגל שלילי של אמון. נוסף על כך, משטר רגולטורי כזה נתפס על ידי העסקים עצמם כלא יעיל ומכביד. אנו סבורים שמשטרי רגולציה של ציווי ושליטה עלולים להשפיע על היכולת של תאגידי עסקיים לשמר אמון אינטרינזי, כלומר אמון שאיננו תלוי ברגולציה (ראו למשל Balliet and Van Lange, 2013). במובן זה, מחקרנו מאפשר להבחין בין אמון אינטרינזי, אמון שנובע מהערכת האמינות "הטהורה" של הציבור כלפי חברות השוק, לבין אמון אקסטרינזי – האמון הנובע מהידיעה שקיים פיקוח מסוג כלשהו על חברת השוק. הבחנה זו מאפשרת לזהות כי רגולציה מדינתית מסורתית מסוג ציווי ושליטה אומנם מגבירה את האמון האקסטרינזי של הציבור בשוק, אך היא עלולה לגרום לפגיעה באמון האינטרינזי בו.

המסקנה העיקרית של מחקר זה היא שרגולטורים צריכים לפעול להגברת האמון בהם. האמון בשוק תלוי באמון ברגולטור המדינתי, וכאשר האמון בו נפגע, נפגע גם מנגנון האמון בשוק. המחקר מראה כי למדינה תפקיד חשוב והכרחי בהבטחת תפקודה החיוני של הכלכלה, בפרט כאשר טכנולוגיות חדשות אשר כרוך בהן סיכון נכנסות לשוק. כלומר, הציבור זקוק למדינה כרגולטור נוכח, בפרט כאשר הרגולציה מתקדמת לעבר מודלים מתקדמים יותר.

מסקנה נוספת נוגעת לתאגידים עצמם. מחקרנו הראה בבירור כי לרגולציה ישנה השפעה ניכרת על אמון הציבור בתאגידים ועל נכונותו לרכוש מוצרים. בעוד שבחלקים גדולים של השיח התאורטי והציבורי רגולציה נתפסת כמכשול לפעילות השוק, כמכשיר בידי אינטרסים פרטיים וכחסם בירוקרטי בפני חדשנות, מחקרנו הראה כי למעשה רגולציה נתפסת כתורמת לפעילות העסקית, על ידי שמירה על אמון הציבור בשוק. למגזר העסקי יש עניין רב ברגולציה חכמה ומותאמת לצרכיו, ובמקרים רבים זהו עשוי להיות גם האינטרס הציבורי הרחב יותר.

נציין כי למחקרנו מגבלות מסוימות. ראשית, אין אנו יודעים אם חוסר האמון במשטרי רגולציה עצמית נובע מחוסר ההיכרות של הציבור עם משטרים מסוג זה ועם נוכחותם של מתווכים רגולטוריים במשטרים אלו. שנית, המחקר התמקד בישראל בלבד ובתחום רגולטורי אחד בלבד. על מנת להגביר את היכולת להכליל את ממצאי המחקר על כלל התחומים הרגולטוריים ולהגביר את התוקף החיצוני שלהם, אנחנו מזמינים מחקרים עתידיים לבדוק את ההשפעה שיש למשטר הרגולטורי על מגזרים רגולטוריים אחרים ובמדינות אחרות. במיוחד מעניין לבחון את נושא ההשפעה של משטר הרגולציה על האמון במדינות שבהן רמת האמון כלפי מוסדות המדינה גבוהה יותר מזו השוררת בישראל.²⁸

נספחים

נספח א התפלגות דמוגרפית בין קבוצות הניסוי

ניסוי 1

p-value	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה N=147	רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות N=147	היעדר רגולציה 153=N	אין מידע (קבוצת הבקרה) N=150	
מגדר (%)					
0.884	49.7	48.3	52.3	52	אישה
גיל (%)					
0.008	10.9	15.6	9.15	14	22-18
	25.9	20.4	12.4	12	29-23
	19	19.7	22.9	25.3	39-30
	19.7	20.4	14.4	19.3	49-40
	24.5	23.8	40.5	28	70-50
	0	0	0.65	1.33	+70
ההשכלה הגבוהה ביותר (%)					
0.978	2.72	2.04	3.92	2.67	יסודי
	14.3	15.6	14.4	16	השכלה תיכונית חלקית
	21.1	23.1	20.3	22	השכלה תיכונית מלאה
	2.04	4.76	4.58	2.67	השכלה גבוהה
	3.4	6.12	4.58	6	השכלה אקדמית חלקית
	36.1	28.6	33.3	35.3	B.A.
	20.4	19.7	19	15.3	M.A.+

p-value	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה N=147	רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות N=147	היעדר רגולציה 153=N	אין מידע (קבוצת הבקרה) N=150	
הכנסה (%)					
0.130	30.6	21.8	26.8	31.3	פחות מ־5,000
	18.4	31.3	22.2	19.3	7,500–5,000
	19.7	19.7	19.6	21.3	10,500–7,500
	15	14.3	9.15	9.33	13,000–10,500
	16.3	12.9	22.2	18.7	מעל 13,000
זהות (%)					
0.825	73.5	79.6	77.1	79.3	יהודי
	1.36	1.36	0.65	0	נוצרי
	7.48	4.76	5.88	4.67	ערבי
	2.04	0.68	3.27	2	חסר דת
	8.84	7.48	5.88	8	מוסלמי
	4.08	2.72	3.27	4	נוצרי ערבי
	0.68	2.72	0.65	1.33	אחר
	2.04	0.68	3.27	0.67	דרוזי
0.621	(3.00) 4.98	(3.14) 4.86	4.54 (2.84)	(3.01) 4.73	דחיות (ממוצע וסטיות תקן)
מקום עבודה (%)					
0.015	40.1	48.3	42.5	46.7	פרטי
	38.1	24.5	38.6	26.7	ציבורי
	2.04	1.36	1.31	2	ארגון לא ממשלתי
	11.6	6.8	7.19	12.7	לא מועסק
	7.48	9.52	3.27	6.67	סטודנט
	0.68	9.52	7.19	5.33	אחר
0.494	(1.25) 3.65	(1.14) 3.79	3.75 (1.23)	(1.19) 3.60	תפיסת הממשלה כמושחת (ממוצע וסטיות תקן)

p-value	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה N=147	רגולציה מדינתית הנסמכת על הצהרות N=147	היעדר רגולציה 153=N	אין מידע (קבוצת הבקרה) N=150	
צריכה של עיתונות כלכלית (%)					
0.358	25.9	19.7	26.1	30.7	לעולם לא
	31.3	27.2	21.6	28	פחות מפעם בשבוע
	14.3	14.3	13.1	8.67	פעם בשבוע
	12.9	19.7	20.3	12.7	כמה פעמים בשבוע
	8.16	8.84	11.1	12.7	פעם ביום
	7.48	10.2	7.84	7.33	כמה פעמים ביום
0.092	(0.66) 3.00	(0.66) 2.80	2.94 (0.66)	(0.70) 2.89	שביעות הרצון מהחיים (ממוצע וסטיית תקן)
0.417	(0.83) 3.36	(0.74) 3.22	3.36 (0.78)	(0.82) 3.31	האמון ברגולטור (ממוצע וסטיית תקן)
0.424	(0.68) 3.18	(0.74) 3.15	3.10 (0.71)	(0.74) 3.05	הנטייה לתת אמון באנשים (ממוצע וסטיית תקן)

ניסוי 2

p.overall	קבוצה 7 N=75	קבוצה 6 N=66	קבוצה 5 N=83	קבוצה 4 N=77	קבוצה 3 N=81	קבוצה 2 N=81	קבוצה 1 N=82	
מגדר (%)								
0.883	52.0	43.9	49.4	49.4	50.6	51.9	56.1	נשים
גיל (%)								
0.854	6.67	18.2	9.64	13.0	8.64	17.3	12.2	22-18
	21.3	10.6	22.9	19.5	14.8	21.0	17.1	29-23
	26.7	22.7	21.7	22.1	28.4	28.4	23.2	39-30
	16.0	21.2	16.9	18.2	24.7	13.6	20.7	49-40
	28.0	27.3	27.7	27.3	22.2	19.8	26.8	70-50
	1.33	0.00	1.20	0.00	1.23	0.00	0.00	+70
ההשכלה הגבוהה ביותר (%)								
0.877	2.67	0.00	1.20	1.30	3.70	0.00	1.22	יסודי
	14.7	9.09	9.64	18.2	12.3	16.0	9.76	חינוכי חלקי
	12.0	27.3	20.5	20.8	18.5	19.8	25.6	חינוכי מלא
	17.3	12.1	13.3	7.79	8.64	11.1	11.0	השכלה גבוהה
	10.7	7.58	7.23	11.7	8.64	8.64	14.6	אקדמי חלקי
	26.7	28.8	33.7	27.3	35.8	29.6	29.3	B.A.
	16.0	15.2	14.5	13.0	12.3	14.8	8.54	M.A. +
הכנסה (%)								
0.598	28.0	31.8	30.1	28.6	18.5	32.1	26.8	פחות מ־5,000
	24.0	13.6	16.9	18.2	28.4	24.7	28.0	-5,000 7,500
	20.0	25.8	24.1	27.3	21.0	14.8	22.0	-7,500 10,500
	9.33	13.6	14.5	15.6	18.5	9.88	13.4	-10,500 13,000
	18.7	15.2	14.5	10.4	13.6	18.5	9.76	יותר מ־13,000

p.overall	קבוצה 7 N=75	קבוצה 6 N=66	קבוצה 5 N=83	קבוצה 4 N=77	קבוצה 3 N=81	קבוצה 2 N=81	קבוצה 1 N=82	
זרות (%)								
0.553	77.3	81.8	73.5	87.0	82.7	79.0	75.6	יהודי
	4.00	1.52	1.20	0.00	0.00	0.00	1.22	נוצרי
	2.67	3.03	3.61	5.19	4.94	4.94	1.22	ערבי
	1.33	3.03	7.23	1.30	0.00	2.47	3.66	חסר דת
	2.67	1.52	4.82	3.90	7.41	6.17	7.32	מוסלמי
	6.67	6.06	4.82	0.00	2.47	4.94	4.88	נוצרי ערבי
	4.00	0.00	2.41	1.30	1.23	0.00	2.44	אחר
	1.33	3.03	2.41	1.30	1.23	2.47	3.66	דרוזי
0.113	3.80 (2.92)	3.98 (2.85)	4.08 (2.71)	4.74 (2.73)	4.78 (2.75)	3.80 (2.64)	4.44 (3.13)	דתיות (ממוצע וסטיית תקן)
מקום עבודה (%)								
0.661	42.7	37.9	41.0	48.1	50.6	49.4	53.7	פרטי
	24.0	24.2	36.1	20.8	25.9	22.2	24.4	ציבורי
	4.00	6.06	2.41	1.30	3.70	6.17	1.22	ארגון לא תמשלתי
	13.3	16.7	10.8	18.2	7.41	7.41	11.0	לא מועסק
	6.67	6.06	7.23	6.49	4.94	7.41	4.88	סטודנט
	9.33	9.09	2.41	5.19	7.41	7.41	4.88	אחר
0.438	4.08 (1.09)	3.82 (1.24)	3.96 (1.06)	3.73 (1.21)	3.84 (1.10)	3.98 (1.10)	4.04 (1.13)	תפישת הממשלה כמושחתת (ממוצע וסטיית תקן)

p.overall	קבוצה 7 N=75	קבוצה 6 N=66	קבוצה 5 N=83	קבוצה 4 N=77	קבוצה 3 N=81	קבוצה 2 N=81	קבוצה 1 N=82	
צריכה של עיחונות כלכלית (%)								
0.702	21.3	16.7	15.7	24.7	25.9	24.7	15.9	כמה פעמים ביום
	34.7	21.2	30.1	23.4	30.9	30.9	25.6	פעם ביום
	12.0	16.7	18.1	15.6	11.1	18.5	26.8	כמה פעמים בשבוע
	13.3	19.7	20.5	18.2	16.0	14.8	14.6	פעם בשבוע
	9.33	18.2	9.64	10.4	11.1	7.41	8.54	פחות מפעם בשבוע
	9.33	7.58	6.02	7.79	4.94	3.70	8.54	לעולם לא
0.093	3.75 (0.44)	3.74 (0.44)	3.73 (0.50)	3.72 (0.60)	3.77 (0.54)	3.58 (0.71)	3.54 (0.65)	שביעות רצון מהחיים (ממוצע וסטיית תקן)
0.850	2.61 (1.02)	2.50 (1.11)	2.64 (1.09)	2.44 (1.01)	2.58 (1.09)	2.66 (1.09)	2.51 (1.10)	חפיסה סיכון (ממוצע וסטיית תקן)
0.946	2.87 (0.45)	2.87 (0.54)	2.82 (0.57)	2.86 (0.56)	2.89 (0.59)	2.80 (0.58)	2.88 (0.53)	הנטייה לבטוח באנשים (ממוצע וסטיית תקן)

נספח ב תפעול המשתנה הבלתי תלוי: נוסחי התרחישים (וינייטים)

ניסוי 1

קבוצה 1: אין משטר רגולטורי

אין כיום הסדרה או אכיפה ממשלתית ייעודית על חברות בתחום הטכנולוגיה הפיננסית בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים.

קבוצה 2: משטר רגולטורי מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)

חברת "מידע עדיף" קיבלה את הרישיון של הרשות הממשלתית לביטחון המידע הפיננסי - רשות רגולציה שמטרתה להסדיר ולפקח על אופן השמירה וההגנה על המידע האישי בשירותי טכנולוגיה פיננסית.

הרשות הממשלתית בוחנת כל חברה טכנולוגית חדשה המוצעת בשוק, ולאחר שמצאה כי היא עומדת בדרישות התקנות לאופן השמירה וניהול המידע האישי, היא מעניקה לה רישיון פעולה.

הרשות גם מפקחת על פעילותן של חברות בעלות הרישיון. במידה והרשות מזהה פגיעה או אי עמידה בתקנות הגנת המידע האישי, היא קונסטת את החברה בקנסות גבוהים במיוחד. במקרה של הישנות ההפרה, הרשות תשלול את רישיונה לאלתר.

קבוצה 3 - יש משטר רגולטורי מדינתי המתבסס על הצהרות החברה המפוקחת

חברת "מידע עדיף" קיבלה את הרישיון של הרשות הממשלתית לביטחון המידע הפיננסי - רשות רגולציה שמטרתה להסדיר ולפקח על אופן השמירה וההגנה על המידע האישי בשירותי טכנולוגיה פיננסית. הרישיון ניתן לאחר שהחברה הצהירה כי היא עומדת בתקנות השמירה וניהול המידע האישי. הרשות הממשלתית לביטחון המידע הפיננסי איננה מפקחת על פעילותן של החברות, לאחר קבלת הרישיון.

ניסוי 2

בניסוי השני חולקו הנשאלים ל-7 קבוצות באופן אקראי. כל קבוצה קראה את הטקסטים הבאים נוסף לטקסט הבסיסי:

קבוצה 1 – משטר רגולציה עצמית המבוסס על הצהרה על עמידה בכללים

חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בכללים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים.

קבוצה 2 – משטר רגולציה עצמית המבוסס על הצהרה על עמידה בכללים ופיקוח משפטי פנימי

חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בכללים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים. בנוסף, החברה מעסיקה עורך דין, האמון על נושא השימוש ההוגן במידע אישי.

קבוצה 3 – משטר רגולציה עצמית המבוסס על הצהרה על עמידה בכללים ופיקוח אזרחי חיצוני

חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בכללים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים וקיבלה אישור מעמותת המקדמת שימוש הוגן במידע אישי.

קבוצה 4 – משטר רגולציה עצמית המבוסס על הצהרה על עמידה בכללים ותו תקן של ארגון התקנים הבינלאומי

חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בכללים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים. בנוסף, החברה נבדקה על ידי ארגון התקנים הבינלאומי וקיבלה ממנו תו תקן.

קבוצה 5 – משטר רגולציה עצמית המבוסס על הצהרה על עמידה בכללים, פיקוח פנימי וחיצוני ותו תקן של ארגון התקנים הבינלאומי

חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בכללים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים, קיבלה אישור מעמותת המקדמת

שימוש הוגן במידע אישי והיא מעסיקה עורך דין, האמון על השימוש ההוגן במידע אישי. בנוסף, החברה נבדקה על ידי ארגון התקנים הבינלאומי וקיבלה תו תקן המעיד על עמידתה בכללים הבינלאומיים.

קבוצה 6 – משטר רגולציה עצמית המבוסס על הצהרה על עמידה בכללים, פיקוח פנימי וחיצוני ותו תקן של ארגון התקנים הבינלאומי ואמצעי אכיפה אזרחית (ניתן לשלול את תו התקן).

חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בכללים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים, קיבלה אישור מעמותת המקדמת שימוש הוגן במידע אישי והיא מעסיקה עורך דין, האמון על השימוש ההוגן במידע אישי. בנוסף, החברה נבדקה על ידי ארגון התקנים הבינלאומי וקיבלה ממנו תו תקן המעיד על עמידתה בכללים הבינלאומיים. במידה וחברת "מידע עדיף" תפר את הכללים עליהם התחייבה, אישור העמותה ותו התקן הבינלאומי יישללו ממנה.

קבוצה 7 (בקרה) – משטר רגולטורי מדינתי מסוג ציווי ושליטה (C&C)

חברת "מידע עדיף" קיבלה את הרישיון של הרשות הממשלתית לביטחון המידע הפיננסי – רשות רגולציה שמטרתה להסדיר ולפקח על אופן השמירה וההגנה על המידע האישי בשירותי טכנולוגיה פיננסית. הרשות הממשלתית בוחנת כל חברה טכנולוגית חדשה המוצעת בשוק, ולאחר שמצאה כי היא עומדת בדרישות התקנות לאופן השמירה וניהול המידע האישי, היא מעניקה לה רישיון פעולה. הרשות גם מפקחת על פעילותן של חברות בעלות הרישיון. במידה והרשות מזהה פגיעה או אי-עמידה בתקנות הגנת המידע האישי, היא קונסטת את החברה בקנסות גבוהים במיוחד. במקרה של הישנות ההפרה, הרשות תשלול את רישיונה לאלתר.

נספח ג עיצוב השאלון

שני הסקרים עוצבו באופנים שונים. הסקר הראשון בחן הבדלים בין נבדקים בלבד, ואילו הסקר השני כלל מדידה בין-נבדקית וגם תוך-נבדקית:

מבנה הסקר הראשון: בתחילת הסקר הראשון התבקשו הנשאלים להשיב על השאלות הדמוגרפיות ועל חלק מהמשתנים המפקחים. לאחר מכן הם חולקו לארבע קבוצות באופן רנדומלי וקראו את התרחישים של הקבוצה שהשתבצו אליה. אחרי קריאת התרחישים, מדדנו את האמון שלהם בחברת "מידע עדיף" ואת האמון שלהם ברגולטור. לבסוף, שאלנו על הנטייה הכללית לתת אמון באנשים.

מבנה הסקר השני: הסקר השני נפתח גם הוא בשאלות דמוגרפיות ושאלות על המשתנים המפקחים. הנשאלים חולקו רנדומלית לשבע קבוצות ניסוי וקראו תרחיש בהתאם. לאחר מכן מדדנו את האמון שלהם בחברה המפוקחת. בשלב זה **היפכנו את התנאים** – לכל מי שהיה בקבוצה שנחשפה תחילה למשטרים רגולטוריים עצמיים סיפרנו כעת שיש רגולציה מדינתית, ואילו לקבוצת הרגולציה המדינתית סיפרנו שכעת אין רגולטור. במקום זאת, על החברה חלה רגולציה עצמית. **לאחר היפוך התנאים מדדנו שוב את האמון החברה** (מדידה חוזרת). לאחר מכן שאלנו עוד כמה שאלות – על הנטייה הכללית לתת אמון באנשים ועל תפיסת הסיכון.

אמון בהינתן רגולטור מדינתי (הוצג רק לקבוצות 1-6)

כעת, הנח שפועלת בישראל הרשות הממשלתית לביטחון המידע הפיננסי – רשות רגולציה שמטרתה להסדיר ולפקח על אופן השמירה וההגנה על המידע האישי בשירותי טכנולוגיה פיננסי.

אמון בהינתן רגולציה עצמית (הוצג רק לקבוצה 7)

כעת, הנח שבישראל לא פועלת רשות הממשלתית המפקחת על אופן השמירה וההגנה על המידע האישי בשירותי טכנולוגיה פיננסי. במקום זה, חברת "מידע עדיף" הצהירה על עמידתה בתקנים בכל הנוגע לאופן השמירה והניהול של המידע האישי של צרכנים.

נספח ד עיצוב קונטרסטים ניסוי ראשון

Sum	קבוצת בקרה	רגולציה מדינתית בשיטת ציווי ושליטה	רגולציה מדינתית עם הצהרות	היעדר רגולציה	
0	0	1	1	-2	קונטרסט 1 רגולציה לעומת היעדר רגולציה
0	0	1	0	-1	קונטרסט 2 רגולציה מדינתית עם הצהרות לעומת רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)

נספח ה עיצוב קונטרסטים ניסוי שני

Sum	קבוצה 7	קבוצה 6	קבוצה 5	קבוצה 4	קבוצה 3	קבוצה 2	קבוצה 1	
0	-6	1	1	1	1	1	1	קונטרסט 1 רגולציה מדינתית לעומת רגולציה עצמית
0	0	-5	1	1	1	1	1	קונטרסט 2 אכיפה לעומת היעדר אכיפה
0	0	0	-3	1	1	1	0	קונטרסט 3 ריבוי כלים לעומת 2 כלים
0	0	0	0	-1	-1	-1	3	קונטרסט 4 הצהרות + כלים אחרים לעומת הצהרות בלבד

נספח ו רגרסיה היררכית כולל משתנים דמוגרפיים

ניסוי 1

תוצאות רגרסיה מרובה – ניסוי 1
המשתנה התלוי:
אמון בחברת השוק

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
***-0.213					היעדר רגולציה
(0.066)					
0.100					רגולציה מדינתית עם הצהרות
(0.069)					
***0.314					רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
(0.067)					
***0.438	***0.433				אמון ברגולטור
(0.032)	(0.034)				
***0.112	***0.125	***0.262			הנטייה לתת אמון
(0.037)	(0.039)	(0.043)			
-0.048	-0.062	-0.030	-0.068	*-0.110	אישה
(0.053)	(0.056)	(0.065)	(0.066)	(0.060)	
0.043	0.080	0.003	0.047	0.043	גיל: 29-23
(0.096)	(0.101)	(0.116)	(0.120)	(0.108)	
0.089	0.043	-0.015	-0.013	-0.025	גיל: 39-30
(0.102)	(0.108)	(0.124)	(0.129)	(0.107)	
0.022	0.010	-0.011	0.008	0.0001	גיל: 49-40
(0.103)	(0.109)	(0.125)	(0.129)	(0.111)	
0.075	0.024	-0.008	0.040	0.018	גיל: 70-50
(0.098)	(0.103)	(0.119)	(0.123)	(0.104)	
0.625	0.327	0.875	0.771	0.417	גיל: +70
(0.551)	(0.582)	(0.667)	(0.692)	(0.487)	
-0.033	0.056	0.037	0.050	0.035	השכלה: תיכונית חלקית
(0.160)	(0.170)	(0.195)	(0.202)	(0.194)	
-0.155	-0.065	-0.134	-0.112	-0.079	תיכונית מלאה
(0.162)	(0.171)	(0.196)	(0.204)	(0.193)	

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.110 (0.191)	-0.060 (0.202)	-0.265 (0.231)	-0.294 (0.240)	-0.247 (0.231)	השכלה גבוהה
-0.0002 (0.190)	0.006 (0.201)	-0.170 (0.230)	-0.125 (0.239)	-0.074 (0.221)	אקדמית חלקית
-0.240 (0.159)	-0.154 (0.168)	-0.252 (0.193)	-0.217 (0.200)	-0.147 (0.190)	B.A.
-0.197 (0.165)	-0.101 (0.175)	-0.214 (0.200)	-0.181 (0.208)	-0.068 (0.196)	M.A. ויותר
-0.307 (0.248)	-0.248 (0.262)	-0.333 (0.301)	-0.445 (0.312)	*-0.542 (0.309)	זהות: נוצרי
-0.120 (0.129)	-0.099 (0.137)	-0.065 (0.157)	-0.068 (0.162)	-0.069 (0.157)	זהות: ערבי
0.235 (0.179)	0.138 (0.188)	0.093 (0.217)	0.172 (0.224)	0.014 (0.202)	זהות: חסר דת
0.014 (0.116)	0.025 (0.123)	0.223 (0.140)	0.203 (0.145)	*0.239 (0.139)	זהות: מוסלמי
0.151 (0.144)	0.134 (0.153)	0.172 (0.175)	0.232 (0.181)	*0.315 (0.172)	זהות: ערבי נוצרי
0.256 (0.198)	0.254 (0.210)	0.115 (0.241)	-0.058 (0.248)	-0.041 (0.246)	זהות: אחר
*0.325 (0.188)	0.297 (0.199)	**0.506 (0.228)	**0.490 (0.236)	*0.395 (0.220)	זהות: דרוזי
0.225 (0.153)	0.190 (0.162)	0.171 (0.186)	0.098 (0.193)	0.080 (0.188)	מפלגה: הרשימה המשותפת
*0.228 (0.135)	0.206 (0.143)	0.245 (0.165)	0.167 (0.171)	0.134 (0.167)	מפלגה: לא הצביע
-0.053 (0.268)	-0.122 (0.284)	0.131 (0.325)	0.005 (0.337)	-0.023 (0.334)	מפלגה: אחר
0.045 (0.157)	0.038 (0.166)	-0.018 (0.190)	-0.200 (0.194)	-0.204 (0.188)	מפלגה: מסרב לענות
0.108 (0.123)	0.083 (0.130)	0.153 (0.150)	0.089 (0.154)	0.155 (0.149)	מפלגה: ליכוד-כולנו
0.067 (0.117)	0.062 (0.124)	0.028 (0.142)	0.029 (0.147)	0.042 (0.145)	מפלגה: כחול לבן
0.070 (0.168)	0.060 (0.178)	0.129 (0.205)	0.081 (0.212)	0.113 (0.206)	מפלגה: ישראל ביתנו

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
*0.318 (0.182)	0.262 (0.193)	*0.390 (0.221)	0.307 (0.229)	*0.432 (0.221)	מפלגה: ש"ס
0.036 (0.147)	0.010 (0.155)	0.143 (0.178)	0.129 (0.184)	0.242 (0.178)	מפלגה: ימינה
0.034 (0.151)	0.042 (0.160)	-0.080 (0.183)	-0.033 (0.190)	-0.037 (0.186)	מפלגה: המחנה הדמוקרטי
*0.293 (0.163)	0.254 (0.172)	0.283 (0.198)	0.219 (0.205)	*0.359 (0.199)	מפלגה: יהדות התורה
0.186 (0.175)	0.251 (0.186)	*0.352 (0.213)	0.266 (0.221)	0.281 (0.219)	מפלגה: עוצמה יהודית
-0.011 (0.011)	-0.007 (0.011)	-0.011 (0.013)	-0.003 (0.013)	-0.005 (0.013)	דתיות
0.055 (0.067)	0.095 (0.071)	*0.141 (0.081)	**0.179 (0.083)		צריכת עיתונות כלכלית: פחות מפעם בשבוע
0.051 (0.086)	0.075 (0.090)	0.106 (0.104)	0.134 (0.106)		צריכת עיתונות כלכלית: פעם בשבוע
0.072 (0.080)	0.073 (0.084)	0.123 (0.096)	*0.191 (0.099)		צריכת עיתונות כלכלית: כמה פעמים בשבוע
0.056 (0.090)	0.057 (0.096)	0.022 (0.110)	0.090 (0.113)		צריכת עיתונות כלכלית: פעם ביום
0.114 (0.098)	0.123 (0.103)	0.128 (0.119)	0.141 (0.123)		צריכת עיתונות כלכלית: כמה פעמים ביום
0.028 (0.074)	0.022 (0.077)	0.078 (0.088)	0.092 (0.091)		הכנסה: 7,500-5,000
0.030 (0.078)	0.034 (0.082)	0.055 (0.095)	0.058 (0.098)		הכנסה: 10,500-7,500
0.109 (0.094)	0.157 (0.098)	**0.260 (0.112)	**0.257 (0.116)		הכנסה: 13,000-10,500
0.045 (0.087)	0.032 (0.092)	0.081 (0.106)	0.111 (0.109)		הכנסה: יותר מ-13,000 ש"ח
-0.004 (0.038)	0.002 (0.040)	-0.025 (0.045)	-0.051 (0.046)		שביעות רצון מהחיים
-0.014 (0.024)	-0.014 (0.025)	-0.032 (0.029)	*-0.051 (0.030)		הממשלה מושחתת
-0.034 (0.056)	-0.041 (0.060)	0.007 (0.068)	0.018 (0.070)		המגזר שבו עובדים: ציבורי

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.076 (0.189)	-0.069 (0.200)	0.172 (0.229)	0.359 (0.236)		המגזר שבו עובדים: ארגון לא ממשלתי
0.039 (0.091)	0.066 (0.096)	0.152 (0.111)	0.159 (0.114)		המגזר שבו עובדים: לא מועסק
0.055 (0.119)	0.076 (0.126)	0.125 (0.145)	0.170 (0.150)		המגזר שבו עובדים: סטודנט
0.004 (0.118)	-0.064 (0.124)	0.004 (0.142)	-0.005 (0.147)		המגזר שבו עובדים: אחר
***0.913 (0.292)	***0.847 (0.309)	***1.992 (0.340)	***2.877 (0.312)	***2.729 (0.241)	קבוע
544	544	544	550	577	תצפיות
0.452	0.378	0.178	0.114	0.075	R ²
0.392	0.315	0.096	0.030	0.020	Adjusted R ²
0.526 (df = 490)	0.558 (df = 493)	0.642 (df = 494)	0.666 (df = 501)	0.669 (df = 544)	Residual Std. Error
***7.619 (df = 53; 490)	***6.005 (df = 50; 493)	***2.177 (df = 49; 494)	*1.349 (df = 48; 501)	*1.371 (df = 32; 544)	F Statistic

הערה: ***p<0.01

ניסוי 2

תוצאות רגרסיה מרובה – ניסוי 2
המשתנה התלוי:
אמון בחברת השוק

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
0.021 (0.133)					מתווך פנימי
-0.179 (0.135)					מתווך חיצוני
0.006 (0.137)					מתווך בינלאומי
0.021 (0.130)					ריבוי כלי רגולציה עצמית
**0.313 (0.143)					ריבוי כלי רגולציה עצמית עם יכולת לאכיפה אזרחית
**0.321 (0.138)					רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטיה (C&C)
***0.134 (0.036)	***0.135 (0.037)				תפיסת סיכון
***0.503 (0.073)	***0.489 (0.073)	***0.518 (0.074)			נטייה לתת אמון
0.023 (0.080)	-0.001 (0.081)	-0.037 (0.081)	-0.053 (0.083)	-0.068 (0.075)	נשים
-0.044 (0.153)	-0.042 (0.154)	-0.028 (0.155)	-0.108 (0.161)	-0.071 (0.144)	גיל 29-23
-0.124 (0.161)	-0.139 (0.164)	-0.130 (0.165)	-0.263 (0.170)	*-0.278 (0.147)	גיל 39-30
-0.067 (0.168)	-0.083 (0.170)	-0.064 (0.171)	-0.232 (0.175)	-0.180 (0.152)	גיל 49-40
-0.202 (0.159)	-0.218 (0.160)	-0.231 (0.161)	** -0.377 (0.164)	** -0.332 (0.143)	גיל 70-50
0.301 (0.630)	0.287 (0.637)	0.393 (0.647)	0.338 (0.675)	0.644 (0.509)	גיל +70

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.196 (0.590)	-0.081 (0.596)	-0.112 (0.606)	-0.247 (0.617)	0.207 (0.386)	השכלה: תיכונית חלקית
-0.164 (0.593)	-0.037 (0.601)	-0.051 (0.611)	-0.135 (0.620)	0.200 (0.389)	השכלה: תיכונית מלאה
-0.152 (0.595)	0.007 (0.602)	0.008 (0.612)	-0.100 (0.617)	0.165 (0.392)	השכלה: השכלה גבוהה
-0.373 (0.576)	-0.250 (0.584)	-0.244 (0.593)	-0.406 (0.607)	-0.091 (0.382)	השכלה: אקדמית חלקית
-0.270 (0.589)	-0.135 (0.595)	-0.136 (0.605)	-0.216 (0.615)	0.124 (0.387)	השכלה: B.A.
-0.127 (0.596)	0.016 (0.602)	0.040 (0.612)	-0.011 (0.621)	0.293 (0.394)	השכלה: M.A. ויותר
0.097 (0.346)	0.216 (0.351)	0.197 (0.356)	0.103 (0.375)	0.171 (0.343)	זהות: נוצרי
0.072 (0.224)	0.045 (0.227)	0.043 (0.230)	-0.078 (0.240)	0.025 (0.232)	זהות: ערבי
-0.035 (0.244)	-0.042 (0.246)	0.085 (0.240)	0.025 (0.245)	0.016 (0.236)	זהות: חסר דת
0.168 (0.226)	0.079 (0.228)	0.078 (0.232)	0.0004 (0.240)	0.094 (0.219)	זהות: מוסלמי
-0.020 (0.209)	0.042 (0.211)	0.090 (0.214)	-0.034 (0.219)	-0.015 (0.204)	זהות: ערבי נוצרי
0.163 (0.303)	0.221 (0.306)	0.123 (0.310)	0.168 (0.325)	0.171 (0.285)	זהות: אחר
*0.429 (0.257)	*0.445 (0.260)	*0.502 (0.263)	0.382 (0.276)	*0.440 (0.257)	זהות: דרוזי
0.235 (0.238)	0.242 (0.238)	0.287 (0.241)	0.261 (0.249)	0.233 (0.238)	מפלגה: הרשימה המשותפת
0.285 (0.220)	0.299 (0.223)	0.353 (0.225)	0.318 (0.234)	0.327 (0.229)	מפלגה: לא הצביע
0.071 (0.378)	0.014 (0.380)	-0.057 (0.386)	0.312 (0.375)	0.337 (0.373)	מפלגה: אחר
0.104 (0.238)	0.065 (0.240)	0.138 (0.243)	0.042 (0.249)	0.065 (0.237)	מפלגה: מסרב להשיב
0.141 (0.188)	0.143 (0.189)	0.163 (0.192)	0.087 (0.196)	0.239 (0.176)	מפלגה: ליכוד-כולנו

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
0.199 (0.161)	0.234 (0.163)	0.247 (0.165)	*0.285 (0.170)	0.254 (0.166)	מפלגה: כחול לבן
0.670 (0.262)	**0.673 (0.263)	**0.651 (0.268)	*0.800 (0.279)	***0.775 (0.264)	מפלגה: ישראל ביתנו
0.704 (0.337)	**0.694 (0.340)	*0.679 (0.346)	*0.577 (0.348)	*0.805 (0.290)	מפלגה: ש"ס
0.553 (0.221)	**0.502 (0.224)	**0.571 (0.227)	**0.558 (0.236)	*0.584 (0.214)	מפלגה: ימינה
0.353 (0.275)	0.391 (0.278)	0.347 (0.283)	0.294 (0.286)	0.401 (0.266)	מפלגה: המחנה הדמוקרטי
0.290 (0.425)	0.347 (0.431)	0.482 (0.438)	0.378 (0.420)	***1.031 (0.348)	מפלגה: יהדות התורה
0.652 (0.431)	0.578 (0.435)	*0.765 (0.438)	*0.770 (0.458)	*0.763 (0.454)	מפלגה: עוצמה יהודית
-0.008 (0.018)	-0.008 (0.018)	-0.017 (0.018)	-0.016 (0.019)	-0.023 (0.017)	דתיות
**0.224 (0.106)	**0.227 (0.108)	**0.214 (0.109)	0.164 (0.112)		צריכת עיתונות כלכלית: פחות מפעם בשבוע
*0.215 (0.121)	*0.204 (0.122)	0.202 (0.124)	0.195 (0.127)		צריכת עיתונות כלכלית: פעם בשבוע
0.049 (0.129)	0.058 (0.130)	0.058 (0.132)	-0.004 (0.135)		צריכת עיתונות כלכלית: כמה פעמים בשבוע
0.116 (0.139)	0.156 (0.140)	0.107 (0.141)	0.013 (0.146)		צריכת עיתונות כלכלית: פעם ביום
*0.291 (0.164)	*0.309 (0.166)	*0.283 (0.169)	0.223 (0.176)		צריכת עיתונות כלכלית: כמה פעמים ביום
-0.016 (0.109)	-0.022 (0.111)	0.004 (0.112)	0.030 (0.116)		הכנסה: 7,500-5,000 ש"ח
-0.117 (0.122)	-0.118 (0.124)	-0.096 (0.125)	-0.001 (0.129)		הכנסה: -7,500 10,500 ש"ח
-0.122 (0.144)	-0.167 (0.146)	-0.155 (0.147)	-0.157 (0.153)		הכנסה: -10,500 13,000 ש"ח
-0.156 (0.159)	-0.154 (0.161)	-0.090 (0.162)	-0.028 (0.168)		הכנסה: יותר מ-13,000 ש"ח

(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.052 (0.068)	-0.045 (0.068)	-0.019 (0.069)	0.050 (0.071)		שביעות רצון מהחיים
-0.043 (0.043)	-0.040 (0.044)	-0.048 (0.044)	*-0.086 (0.045)		הממשלה מושחתת
0.230 (0.166)	0.173 (0.168)	0.094 (0.169)	0.142 (0.175)		מקום עבודה: פרטי
*0.324 (0.174)	0.275 (0.176)	0.216 (0.178)	0.268 (0.183)		מקום עבודה: ציבורי
0.162 (0.257)	0.087 (0.260)	0.045 (0.265)	0.145 (0.269)		מקום עבודה: ארגון לא ממשלתי
0.247 (0.186)	0.268 (0.188)	0.234 (0.190)	0.298 (0.196)		מקום עבודה: לא מועסק
-0.076 (0.221)	-0.116 (0.224)	-0.176 (0.227)	-0.141 (0.235)		מקום עבודה: סטודנט
0.579 (0.735)	0.566 (0.745)	0.838 (0.753)	***2.413 (0.740)	***2.121 (0.437)	קבוע
448	448	452	466	540	תצפיות
0.291	0.255	0.227	0.134	0.093	R ²
0.190	0.161	0.133	0.034	0.035	Adjusted R ²
0.733 (df = 391)	0.746 (df = 397)	0.758 (df = 402)	0.798 (df = 417)	0.817 (df = 507)	Residual Std. Error
***2.867 (df = 56; 391)	***2.711 (df = 50; 397)	***2.415 (df = 49; 402)	*1.344 (df = 48; 417)	**1.619 (df = 32; 507)	F Statistic

הערות: ***p<0.01

נספח ז אינטראקציות דמוגרפיות

מגדר*משטר רגולטורי - ניסוי 1

תוצאות הרגרסיה: מחקר 1 (תנאי*מגדר)
המשתנה התלוי:
אמון בחברת השוק

-0.251** (0.109)	היעדר רגולציה
0.080 (0.109)	רגולציה מדינתית עם הצהרות
0.150 (0.109)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
-0.298*** (0.109)	אישה
0.227 (0.152)	היעדר רגולציה*אישה
0.081 (0.155)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*אישה
0.350** (0.154)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*אישה
2.783*** (0.078)	קבוע
577	חצפיות
-568.180	Log Likelihood
1,152.360	Akaike Inf. Crit.

הערות: ***p<0.01 **p<0.05 *p<0.1

מגדר*משטר רגולטורי - ניסוי 2

תוצאות הרגרסיה: מחקר 2 (תנאי*מגדר)
 המשתנה התלוי:
 אמון בחברת השוק

-0.349*	מתווך פנימי
(0.191)	
-0.529***	מתווך חיצוני
(0.191)	
-0.193	מתווך בינלאומי
(0.192)	
-0.232	ריבוי כלי רגולציה עצמית
(0.188)	
-0.082	ריבוי כלי רגולציה עצמית עם יכולת לאכיפה אזרחית
(0.194)	
-0.181	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
(0.195)	
-0.436**	אישה
(0.185)	
0.500*	אישה*תיווך פנימי
(0.261)	
0.631**	אישה*מתווך חיצוני
(0.261)	
0.202	אישה*מתווך בינלאומי
(0.266)	
0.261	אישה*ריבוי כלי רגולציה עצמית
(0.259)	
0.313	
(0.276)	
0.621**	אישה* רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
(0.267)	
2.542***	קבוע
(0.138)	
540	תצפיות
-657.275	Log Likelihood
1,342.549	Akaike Inf. Crit.

הערות: ***p<0.01 **p<0.05 *p<0.1

זהות*משטר רגולטורי - ניסוי 1

תוצאות הרגרסיה: מחקר 1 (תנאי*זהות)
 המשתנה התלוי:
 אמון בחברת השוק

***-0.250 (0.086)	חסר דת
0.102 (0.087)	רגולציה מדינתית עם הצהרות
***0.238 (0.088)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
** -0.923 (0.462)	נוצרי
-0.399 (0.252)	ערבי
** -0.823 (0.379)	חסר דת
-0.150 (0.197)	מוסלמי
-0.073 (0.271)	ערבי נוצרי
0.149 (0.462)	אחר
-0.435 (0.650)	דרוזי
-0.012 (0.797)	היעדר רגולציה*נוצרי
0.637 (0.653)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*נוצרי
0.538 (0.337)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*נוצרי היעדר רגולציה*ערבי
0.148 (0.357)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*ערבי
0.226 (0.325)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*ערבי

***1.389 (0.480)	היעדר רגולציה*חסר דת
0.621 (0.752)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*חסר דת
0.734 (0.536)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*חסר דת
*0.511 (0.298)	היעדר רגולציה*מוסלמי
0.288 (0.284)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*מוסלמי
0.435 (0.278)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*מוסלמי
0.539 (0.401)	היעדר רגולציה*ערבי נוצרי
-0.108 (0.427)	רגולציה מדינתית*ערבי נוצרי
0.484 (0.402)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*ערבי נוצרי
0.083 (0.797)	היעדר רגולציה*אחר
-0.810 (0.567)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*אחר
0.428 (0.797)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*אחר
0.466 (0.714)	היעדר רגולציה*דרוזי
0.732 (0.919)	רגולציה מדינתית עם הצהרות*דרוזי
**1.484 (0.752)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*דרוזי
***2.685 (0.061)	קבוע
577	תצפיות
-552.724	Log Likelihood
1,167.447	Akaike Inf. Crit.

הערות: *** $p < 0.01$ ** $p < 0.05$ * $p < 0.1$

זהות*משטר רגולטורי - ניסוי 2

תוצאות הרגרסיה: מחקר 2 (תנאי*זהות)
המשתנה התלוי
אמון בחברת השוק

-0.236 (0.149)	מחורך פנימי
*-0.274 (0.148)	מחורך חיצוני
-0.108 (0.149)	מחורך בינלאומי
-0.143 (0.151)	ריבוי כלי רגולציה עצמית
0.067 (0.156)	ריבוי כלי רגולציה עצמית עם יכולת לאכיפה אזרחית
0.054 (0.153)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
1.377 (0.841)	נוצרי
-1.123 (0.841)	ערבי
-0.373 (0.493)	חסר דת
-0.373 (0.357)	מוסלמי
** -0.998 (0.431)	ערבי נוצרי
-0.373 (0.600)	אחר
0.627 (0.493)	דרוזי
** -2.607 (1.190)	ריבוי כלי רגולציה עצמית*נוצרי
* -2.067 (1.190)	אכיפה אזרחית*נוצרי
-1.387 (0.975)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*נוצרי

1.486 (0.945)	תיווך פנימי*ערבי
1.087 (0.944)	תיווך חיצוני*ערבי
0.420 (0.945)	תיווך בינלאומי*ערבי
1.560 (0.975)	ריבוי כלי רגולציה עצמית*ערבי
1.308 (1.034)	אכיפה אזרחית*ערבי
0.821 (1.033)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*ערבי
*1.486 (0.776)	תיווך פנימי*חסר דת
NA	תיווך חיצוני*חסר דת
0.108 (0.975)	תיווך בינלאומי*חסר דת
0.227 (0.609)	ריבוי כלי רגולציה עצמית*חסר דת
0.558 (0.777)	אכיפה אזרחית*חסר דת
1.446 (0.975)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*חסר דת
*0.936 (0.527)	תיווך פנימי*מוסלמי
0.399 (0.504)	תיווך חיצוני*מוסלמי
0.524 (0.608)	תיווך בינלאומי*מוסלמי
0.206 (0.559)	ריבוי כלי רגולציה עצמית*מוסלמי
0.433 (0.915)	אכיפה אזרחית*מוסלמי
0.446 (0.914)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)*מוסלמי
*1.111 (0.609)	תיווך פנימי*נוצרי ערבי

1.399 (0.738)	תיווך חיצוני נוצרי ערבי
NA	תיווך בינלאומי* נוצרי ערבי
**1.206 (0.609)	ריבוי כלי רגולציה עצמית* נוצרי ערבי
0.496 (0.610)	אכיפה אזרחית* ערבי נוצרי
0.771 (0.580)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)* ערבי נוצרי
NA	תיווך פנימי* זהות אחרת
0.524 (1.033)	תיווך חיצוני* זהות אחרת
0.358 (1.033)	תיווך בינלאומי* זהות אחרת
0.143 (0.848)	ריבוי כלי רגולציה עצמית* זהות אחרת
NA	אכיפה אזרחית* זהות אחרת
0.780 (0.777)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)* זהות אחרת
-0.514 (0.776)	תיווך פנימי* דרוזי
-0.476 (0.975)	תיווך חיצוני* דרוזי
-0.392 (0.975)	תיווך בינלאומי* דרוזי
-0.357 (0.776)	ריבוי כלי רגולציה עצמית* דרוזי
-0.817 (0.777)	אכיפה אזרחית* דרוזי
0.946 (0.975)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)* דרוזי
***2.373 (0.107)	קבוע
540	תצפיות
-643.727	Log Likelihood
1,385.453	Akaike Inf. Crit.

הערות: ***p<0.01

דתיות*משטר רגולטורי - ניסוי 1

תוצאות הרגרסיה: ניסוי 1 (תנאי*דתיות)
 המשתנה התלוי:
 אמון בחברת השוק

0.095 (0.143)	היעדר רגולציה
0.115 (0.144)	רגולציה מדינתית עם הצהרות
***0.453 (0.146)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה (C&C)
*0.035 (0.018)	דתיות
*-0.050 (0.026)	היעדר רגולציה*דתיות
0.001 (0.025)	רגולציה מדינתית מבוססת הצהרות*דתיות
-0.027 (0.026)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה*דתיות
***2.466 (0.101)	קבוע
577	תצפיות
-569.855	Log Likelihood
1,155.710	.Akaike Inf. Crit

הערות: $p < 0.01$ *** $p < 0.001$ *

דחיות*משטר רגולטורי - ניסוי 2

תוצאות הרגרסיה: ניסוי 2 (תנאי*דחיות)
 המשתנה התלוי:
 אמון בחברת השוק

0.064 (0.230)	מתווך פנימי
-0.002 (0.248)	מתווך חיצוני
0.036 (0.252)	מתווך בינלאומי
-0.230 (0.232)	ריבוי כלי רגולציה עצמית
0.092 (0.240)	ריבוי כלי רגולציה עצמית עם יכולת לאכיפה אזרחית
0.106 (0.227)	רגולציית ציווי ושליטה מדינתית (C&C)
0.016 (0.030)	דחיות
-0.033 (0.046)	מתווך פנימי*דחיות
-0.040 (0.045)	מתווך חיצוני*דחיות
-0.022 (0.046)	מתווך בינלאומי*דחיות
0.039 (0.045)	ריבוי כלי רגולציה עצמית*דחיות
0.006 (0.047)	ריבוי כלי רגולציה עצמית עם יכולת לאכיפה אזרחית*דחיות
0.017 (0.045)	רגולציה מדינתית מסוג ציווי ושליטה*דחיות
***2.227 (0.162)	קבוע
540	תצפיות
-660.052	Log Likelihood
1,348.104	Akaike Inf. Crit.

הערות: ***p<0.01

רשימת המקורות

זרחיה, צבי, 2015. "נאום הגרזנים של נתניהו: אנחנו מבריחים מכאן עסקים ויזמים", *TheMarker*, 31.5.2015.

Abbott, Kenneth W., David Levi-Faur, and Duncan Snidal, 2017. "Theorizing Regulatory Intermediaries: The RIT Model," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 670 (1): 14–35.

Ayres, Ian, and John Braithwaite, 1992. *Responsive Regulation: Transcending the Deregulation Debate*, Oxford: Oxford University Press.

Balliet, Daniel, and Paul A. M. Van Lange, 2013. "Trust, Punishment, and Cooperation Across 18 Societies: A Meta-Analysis," *Perspectives on Psychological Science* 8 (4): 363–379.

Bauer, Paul C., and Markus Freitag, 2018. "Measuring Trust," in: Eric M. Uslaner (ed.), *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*, New York: Oxford University Press, pp. 15–36.

Beyers, Jan, and Sarah Arras, 2020. "Who Feeds Information to Regulators? Stakeholder Diversity in European Union Regulatory Agency Consultations," *Journal of Public Policy* 40 (4): 573–598.

Black, Julia, 2002. "Critical Reflections on Regulation," *Australian Journal of Legal Philosophy* 27: 1-35

Bradford, Ben, Jonathan Jackson, and Mike Hough, 2018. "Trust in Justice," in: Eric M. Uslaner (ed.), *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*, New York: Oxford University Press, pp. 663-657.

Braithwaite, John, and Toni Makkai, 1994. "Trust and Compliance," *Policing and Society* 4 (1): 1-12.

Cho, Kisuk, Toshio Yamagishi, Satoshi Akutsu, and Yumi Inoue, 2015. "Two-Component Model of General Trust: Predicting Behavior Trust from Attitudinal Trust," *Social Cognition* 33 (5): 436-458.

Coglianesi, Cary, and David Lazer, 2003. "Management-based Regulation: Prescribing Private Management to Achieve Public Goals," *Law & Society Review* 37 (4): 691-730.

Dinesen, Peter T., and Kim M. Sonderskov, 2018. "Ethnic Diversity and Social Trust: A Critical Review of the Literature and Suggestions for a Research Agenda," in: Eric M. Uslaner (ed.) *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*, New York: Oxford University Press, pp. 176-204.

de Fine Licht, Jenny, 2014. "Policy Area as a Potential Moderator of Transparency Effects: An Experiment," *Public Administration Review* 74 (3): 361-371.

Dirks, Kurt T., and Donald L. Ferrin, 2002. "Trust in Leadership: Meta-Analytic Findings and Implications for Research and Practice," *Journal of Applied Psychology* 87 (4): 611-628.

Downer, John, 2010. "Trust and Technology: The Social Foundations of Aviation Regulation," *The British Journal of Sociology* 61 (1): 83-106.

Ermisch, John, Diego Gambetta, Heather Laurie, Thomas Siedler, and S. C. Noah Uhrig, 2009. "Measuring People's Trust," *Journal of the Royal Statistical Society* 172 (4): pp. 749-769.

Ermisch, John, and Diego Gambetta, 2010. "Do Strong Family Ties Inhibit Trust?," *Journal of Economic Behavior and Organization* 75 (3): pp. 365-376.

Feldman, Yuval, 2018. *The Law of Good People: Challenging States' Ability to Regulate Human Behavior*, Cambridge: Cambridge University Press.

Fukuyama, Francis, 1995. *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York: Free Press.

Gunningham, Neil, and Darren Sinclair, 2009. "Regulation and the Role of Trust: Reflections from the Mining Industry," *Journal of Law and Society* 36 (2): pp. 167-194.

Gunningham, Peter Grabosky, and Darren Sinclair, 1998. *Smart Regulation: Designing Environmental Policy*, Oxford: Oxford University Press.

Dietz, Graham, and Deanne den Hartog, 2006. "Measuring Trust Inside Organisations," *Personnel Review* 35 (5): 557-588.

Grimmelikhuijsen, Stephan, Gregory Porumbescu, Boram Hong, and Tobin Im, 2013. "The Effect of Transparency on Trust in Government: A Cross-National Comparative Experiment," *Public Administration Review* 73 (4): 575-586.

Grimmelikhuijsen, Stephan G., and Albert J. Meijer, 2014. "Effects of Transparency on the Perceived Trustworthiness of a Government Organization: Evidence from an Online Experiment," *Journal of Public Administration Research and Theory* 24 (1): 137-157.

Grimmelikhuijsen, Stephan, and Eva Knies, 2017. "Validating a Scale for Citizen Trust in Government Organizations," *International Review of Administrative Sciences* 83 (3): 583-601.

Grimmelikhuijsen, Stephan, Feie Herkes, Ian Leistikow, Jos Verkroost, Femke de Vries, and Wilte Zijlstra, 2021. "Can Decision Transparency Increase Citizen Trust in Regulatory Agencies? Evidence from a Representative Survey Experiment," *Regulation & Governance* 15: 17-31.

Levi-Faur, David, 2005. "The Global Diffusion of Regulatory Capitalism," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 598 (1): 12-32.

Levi-Faur, David, 2011. "Regulation and Regulatory Governance," *Handbook on the Politics of Regulation* 1 (1): 1-25.

Luhmann, Niklas, 2000. "Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives," in: Diego Gambetta (ed.), *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, Oxford: Basil Blackwell, pp. 94-107.

Maman, Libby, Bjorn Kleizen, Moritz Kappler, and David Levi-Faur, 2020. "Report on Meta-Analysis of Empirical Trust Studies and Data Sources," Tigre Report, Horizon 2020.

Mayer, Roger C., James H. Davis, and F. David Schoorman, 1995. "An Integrative Model of Organisational Trust," *Academy of Management Review* 20 (3): 709-34.

McEvily, Bill and Marco Tortoriello, 2011. "Measuring Trust in Organisational Research: Review and Recommendations," *Journal of Trust Research* 1 (1): 23-63.

Medzini, Rotem, 2021a. "Enhanced Self-Regulation: The Case of Facebook's Content Governance," *New Media & Society* (online).

Medzini, Rotem, 2021b. "Credibility in Enhanced Self-Regulation: The Case of the European Data Protection Regime," *Policy & Internet* 13 (3): 366-384.

Medzini, Rotem, and David Levi-Faur, 2022. "Enhanced Self-Regulation: Emerging Modes of Governance in Data Protection and Content Moderation Regimes" (unpublished manuscript).

Murphy, Kristina, 2004. "The Role of Trust in Nurturing Compliance: A Study of Accused Tax Avoiders," *Law and Human Behavior* 28 (2): 187-209.

Naslund, Lovisa, and Kristina Tamm Hallstrom, 2017. "Being Everybody's Accomplice: Trust and Control in Eco- Labelling," in: Frédérique Six and Koen Verhoest (eds.), *Trust in Regulatory Regimes*, Cheltenham, UK: Edward Elgar, pp. 145-180.

Mollering, Guido, 2006. *Trust: Reason, Routine, Reflexivity*, Bingley, UK: Emerald Group Publishing.

- Nooteboom, Bart, 2011. "The Dynamics of Trust: Communication, Action and Third Parties," *Comparative Sociology* 10 (2): 166-185.
- Pautz, Michelle C., and Carolyn Wamsley, 2012. "Pursuing Trust in Environmental Regulatory Interactions: The Significance of Inspectors' Interactions with the Regulated Community," *Administration and Society* 44 (7): 853-884.
- Pe'er, Eyal, and Yuval Feldman, 2021. "Honesty Pledges for the Behaviourally Based Regulation of Dishonesty," *Journal of European Public Policy* (forthcoming).
- Putnam, Robert, 1993. "The Prosperous Community: Social Capital and Public Life," *The American Prospect* 13 (Spring: 4): 35-42.
- Rousseau, Denise M., Sim Sitkin, Ronald S. Burt, and Colin Camerer, 1998. "Not So Different After All: A Cross-Discipline View of Trust," *Academy of Management Review* 23 (3): 393-404.
- Six, Frédérique, and Koen Verhoest, 2017. "Trust in Regulatory Regimes: Scoping the Field," in: eidem (eds.), *Trust in Regulatory Regimes*, Cheltenham, UK: Edward Elgar, pp. 1-36.
- Sztompka, Piotr, 1998. "Trust, Distrust and Two Paradoxes of Democracy," *European Journal of Social Theory* 1 (1): 19-32.
- Sztompka, Piotr, 1999. *Trust: A Sociological Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Swol, Lyn M. 2003. "The Effects of Regulation on Trust," *Basic and Applied Social Psychology* 25 (3): 221-233.

ליבי ממן היא דוקטורנטית בבית הספר למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית בירושלים ועמיתה במכון ללימודים בינלאומיים בברצלונה (IBEI). חברה בפרויקט המחקר TiGRE העוסק באמון, רגולציה וממשל.

פרופ' יובל פלדמן הוא עמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה ופרופסור מן המניין בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר־אילן. תחומי המומחיות שלו הם ניתוח התנהגותי ואמפירי של המשפט, רגולציה, אכיפה וציות.

פרופ' דוד לוי־פאור הוא פרופסור מן המניין במחלקה למדע המדינה ובבית הספר למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית בירושלים. עורך כתב העת "רגולציה וממשליות". תחומי המומחיות שלו הם מדיניות ציבורית השוואתית ורגולציה.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

מסת"ב:
978-965-519-379-4